

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

**Štuková výzdoba Baldassarra Fontany a jeho spolupracovníků v bývalé
premonstrátské kanonii Hradisko u Olomouce**

bakalářská diplomová práce

Kristýna Ševčíková

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Zapletalová, Ph.D.

Olomouc 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci v celkovém počtu znaků 76 838, včetně mezer, vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

Kristýna Ševčíková

16. 8. 2022 v Olomouci

Poděkování

Na prvním místě bych ráda poděkovala své vedoucí práce, paní doc. PhDr. Janě Zapletalové, Ph.D., za její odborné vedení, trpělivý přístup a cenné rady. Mé poděkování dále patří panu Antonínu Frankovi za zpřístupnění vybraných prostor Klášterního Hradiska a zaměstnancům NPÚ ÚOP v Olomouci, jmenovitě paní Mgr. Růženě Marešové za její čas a vstřícnost.

OBSAH

Úvod.....	7
1 Dosavadní stav bádání	8
2 Bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce	10
3 Sochař a štukatér Baldassarre Fontana	13
3.1 Baldassarre Fontana na Moravě	13
3.2 Baldassarre Fontana a jeho angažmá v bývalé premonstrátské kanonii Hradisko u Olomouce	17
4 Katalog.....	20
4.1 Zachovaná díla	20
4.1.1 Štuková výzdoba klenby Andělského schodiště	20
4.1.2 Štuková výzdoba bývalé kapitulní kaple Panny Marie Sněžné	23
4.1.3 Štuková výzdoba bývalé sakristie	27
4.1.4 Štuková výzdoba knihovního sálu	27
4.1.5 Štuková výzdoba bývalého zimního refektáře	39
4.2 Nezachovaná díla	39
4.2.1 Výzdoba bývalého letního refektáře	39
4.2.2 Interiér bývalého konventního kostela.....	40
4.2.3 Oltář kapitulní kaple	41
4.3 Sporná díla.....	41
4.3.1 Štuková výzdoba bývalé přípravný ke stolování	41
4.3.2 Štuková výzdoba východního křídla bývalé prelatury.....	43
Závěr	45
Anotace	47
Obrazová příloha.....	49
Seznam pramenů a literatury	116

Seznam literatury	116
Seznam pramenů.....	118
Seznam zkratek.....	120
Seznam vyobrazení.....	121
Vyobrazení v textu.....	121
Vyobrazení v obrazové příloze.....	121

ÚVOD

Práce se zabývá realizacemi a působením sochaře a štukatéra Baldassarra Fontany (1661–1733) v rámci bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce. První část práce stručně předestírá jinak bohatou historii zmíněného klášterního komplexu a zaměřuje se zejména na stavební vývoj objektu. Poskytnuty jsou základní informace k průběhu stavby nutné pro lepší představu časového sledu zakázek Baldassarra Fontany v souvislosti s nově vznikajícím areálem premonstrátské kanonie. Ve druhé polovině 17. století se v moravském kulturním prostředí pohybovalo množství známých sochařů a štukatérů, kteří se podíleli na formování uměleckých tradic. Baldassarre Fontana vnesl do těchto tradic inovace pramenící z jeho italského školení a svým osobitým stylem ovlivnil a obohatil uměleckou scénu Moravy závěru 17. století a první třetiny 18. století. Osoba tohoto zahraničního umělce je představena v rámci druhé kapitoly spolu s dalšími významnými osobnostmi podílejícími se na utváření barokní podoby Moravy, která se stala Fontanovým hlavním působištěm. Z jeho zdejších realizací se tato práce soustředí na zakázky provedené pro premonstráty na Klášterním Hradisku. Katalogová část následně poskytuje přehled dochovaných i nedochovaných děl Baldassarra Fontany a jeho spolupracovníků v areálu bývalé hradiské kanonie. Nalézají se zde i díla, jejichž autorství je dodnes sporné, u takových je vyjádřen vlastní názor vycházející z návštěvy daných prostor a stylové analýzy. Zde je třeba mít na paměti, že se dnes jedná o vojenskou nemocnici v provozu, tudíž nám nebyl umožněn přístup do všech sálů s předpokládanou štukovou výzdobou.

Práce si klade za cíl ucelené představení realizací a angažmá Baldassarra Fontany v bývalé premonstrátské kanonii Hradisko u Olomouce, dokumentaci dochované štukové výzdoby a její stylovou a ikonografickou analýzu. Výchozím bodem pro vytvoření tohoto kompilačního textu bylo shromáždění a práce s dochovanými archivními prameny a literaturou poskytující informace k dané tematice.

1 DOSAVADNÍ STAV BĀDÁNĪ

Dějiny Klášterního Hradiska jsou vděčným tématem badatelů, a to zejména díky dochovaným deníkům, tzv. hradiským diářiím. Ty skýtají cenné informace o historii a rozvoji místní kanonie.¹ Olomoucký archivář a spisovatel Josef Pucek (1926–2011) pro lepší orientaci vytvořil stručné čtivé výtahy z obsahu těchto deníků.² Přehled literatury zabývající se Hradiskem vytvořil v roce 1978 Václav Burian (1921–1928).³ Soustavně se tématu věnoval také historik umění a památkář Leoš Mlčák (*1948), který ve svých textech zabředá za hranice historického výkladu a zabývá se studiem a interpretací hradiské umělecké výzdoby. V rámci historických a umělecko-historických textů zabývajících se dějinami a výstavbou Klášterního Hradiska se setkáváme i se jménem umělce Baldassarra Fontany. Nejedná se však o ucelené představení jeho osoby, nýbrž o zmínky jeho realizací. Důležitým zdrojem informací o Fontanově angažmá v Olomouci jsou v tomto ohledu již zmíněné deníky kanonie. Dalším významným pramenem pro badatele jsou zápisy A. Schweigla (1735–1812), ve kterých zmiňuje Fontanovo příjmení v souvislosti s výzdobou kostela v Holešovicích a na Svatém Kopečku.⁴ Dále pak texty moravského historika, archiváře a sběratele rukopisů Jana Petra Cerroniho (1753–1826).⁵ Právě J. P. Cerroni se stal východiskem pro další badatele, neboť ve svém díle poprvé poskytl bližší vhléd do života a díla Baldassarra Fontany. Z poznatků A. Schweigla a J. P. Cerroniho vychází ve svém díle Adolf Nowak,⁶ který poprvé připsal Baldassarru Fontanovi autorství výzdoby sálů prelatury na Hradisku.⁷ Kunsthistorik, architekt a restaurátor August Prokop (1838–1915) zasadil Fontanovu práci do kontextu moravské štukatérské tradice, nespátřuje v něm ovšem v tomto pohledu

¹ Moravský zemský archiv Brno, fond E 55, Premonstráti Klášterní Hradisko, karton 3, inv. č. 204–209.

² Josef Pucek, *Diáře premonstrátské kanonie na Hradisku u Olomouce 1693–1783*, Olomouc 1995–1998 (strojopis, uloženo v Národním památkovém ústavu, odborné územní pracoviště Olomouc).

³ Václav Burian, Přehled literatury o klášteře Hradisku, *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci*, č. 196, 1978, s. 6–40.

⁴ Andreas Schweigl, *Bildende Künste in Mähren*, Moravský zemský archiv, fond G 11, Františkovo muzeum, inv. č. 196.

⁵ Jan Petr Cerroni, *Geschichte der bildenden Künste in Mähren und dem österr. Schlesien, 1807*, Moravský zemský archiv Brno, fond G 12, Cerr. I, inv. č. 32–34.

⁶ Jestliže nejsou u první zmínky jména autora či umělce uvedena životní data, znamená to, že nebyla zjištěna.

⁷ Adolf Nowak, *Kirchliche Kunst – Denkmäler aus Olmütz*. Zweite Serie, Olmütz 1892.

inovátora.⁸ Zvláště významnou roli sehrál v bádání o Baldassarru Fontanovi polský historik umění Julian Pagaczewski (1874–1940). Jeho práce jsou prvním monografickým zpracováním Fontanova díla v Polsku a taktéž stručným představením umělcova života.⁹ Z Cerroniho spisů následně vychází Libuše Máčelová, autorka disertační práce *Baldassare Fontana na Moravě*.¹⁰ Z umělecko-historického hlediska se jedná o naprosto zásadní text, který poprvé uceleně představuje dílo tohoto zahraničního sochaře na našem území. Libuše Máčelová na základě práce s archivními prameny i vlastní stylové analýzy potvrdila, vyvrátila či připsala autorství množství památek Baldassarru Fontanovi a zároveň vytvořila seznam jeho dochovaných prací na Moravě. Ve své práci se taktéž pokusila přiblížit Fontanův osobní život a školení. Ze závěrů Libuše Máčelové čerpal další autor důležitý pro dokumentaci Fontanova života a díla – Mariusz Karpowicz (1934–2015). Tento historik umění se mimo jiné zabýval Fontanovou tvorbou v Polsku, a rozšířil tak seznam jeho prací.¹¹ Důležitým zdrojem informací pro přehled působení Baldassarra Fontana na Hradisku je disertační práce Leopolda Chvostka.¹² Autor v ní štukatérovi připsal nová díla a zároveň podal svědectví o stavu dekorací v polovině 20. století. Podobně také diplomová práce Marka Perůtky přinesla cenný přehled chronologické výstavby a výzdoby celého raně barokního komplexu.¹³ V novodobé literatuře se výzdobě Klášterního Hradiska komplexněji věnuje již zmíněný Leoš Mlčák či Michaela Šeferisová Loudová (*1975). Oba autoři se ve svých pracích zabývají popisem a ikonografickou analýzou prostor bývalé premonstrátské kanonie.

⁸ August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher beziehung IV*, Wien 1904.

⁹ Julian Pagaczewski, *Baltazar Fontana w Krakowie*, *Rocznik Krakowski XI*, 1909, s. 3–50. – Julian Pagaczewski, *Genesa i charakterystyka sztuki Baltasara Fontany*, Kraków 1938.

¹⁰ Libuše Máčelová, *Baldassare Fontana na Moravě* (disertační práce), Seminář umění FF MU, Brno 1949.

¹¹ Mariusz Karpowicz, *Baldasar Fontana 1661–1733. Un berniniano ticinese in Moravia e Polonia*. Lugano 1990. – Mariusz Karpowicz, *Baltazar Fontana* Warszawa, 1994.

¹² Leopold Chvostek, *Klášter Hradisko v době barokní* (disertační práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc 1951.

¹³ Marek Perůtka, *Barokní výzdoba kláštera Hradisko* (diplomová práce), Katedra výtvarné teorie a výchovy FF UP, Olomouc 1981.

2 BÝVALÁ PREMONSTRÁTSKÁ KANONIE HRADISKO U OLOMOUCE

Jednou z nejvýznamnějších uměleckých památek Moravy je bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce založená již roku 1078 olomouckým knížetem Otou Sličným (1045–1087) a jeho ženou Eufemií Uherskou (1055–1111). Do tehdejšího konventu byli uvedeni benediktýni z Břevnova. Ke změně řehole došlo kvůli údajným kázeňským problémům v polovině 12. století. Řád benediktýnů přesídlil do Opatovic a zdejší klášter připadl premonstrátům. Během následujících staletí procházelo toto pohřebiště olomouckých Přemyslovců vzestupy a pády spojenými na jedné straně se stavebním rozvojem kláštera, na straně druhé s opakovanými vojenskými hrozbami, v jejichž důsledku byl klášter několikrát poničen či zcela zbořen. Naposledy v polovině 17. století během obléhání Olomouce švédskými vojsky (1642–1650). První období obnovy klášterního areálu započalo za opata Tomáše Olšanského (1657–1666)¹⁴ stavbou konventního kostela Nanebevzetí Panny Marie, jehož základní kámen byl položen 8. května 1659. Práce pokračovaly až do roku 1686, kdy bylo rozhodnuto o vybudování zcela nového, reprezentativnějšího areálu. Z budov vystavěných po švédské okupaci tak byl zachován pouze zmíněný konventní kostel. Výstavbu nového raně barokního kláštera zahájil 26. června 1686 opat Norbert Želecký z Počenic (1679–1709), a sice podle částečně modifikovaného projektu architekta Giovanniho Pietra Tencally (1629–1702).¹⁵ První etapa realizace stavby probíhala mezi léty 1686–1694 pod vedením kroměřížského zednického mistra Matyáše Porsta. Během ní došlo k vybudování hlavního schodiště konventu, ambitu, kapitulní kaple Panny Marie Sněžné, převorství a refektáře. V roce 1694 byl Matyáš Porst nahrazen olomouckým stavitelem Adamem Glöckem, do roku 1697 pak stavba probíhala za účasti brněnského zednického mistra Jana Mathise. Proces výstavby konventu pokračoval stavbou centrální věže a jižního křídla konventu s knihovnou. Práce byly následně na tři roky

¹⁴ V případě církevních hodnostářů budou v závorkách uvedeny roky jejich působení v dané pozici.

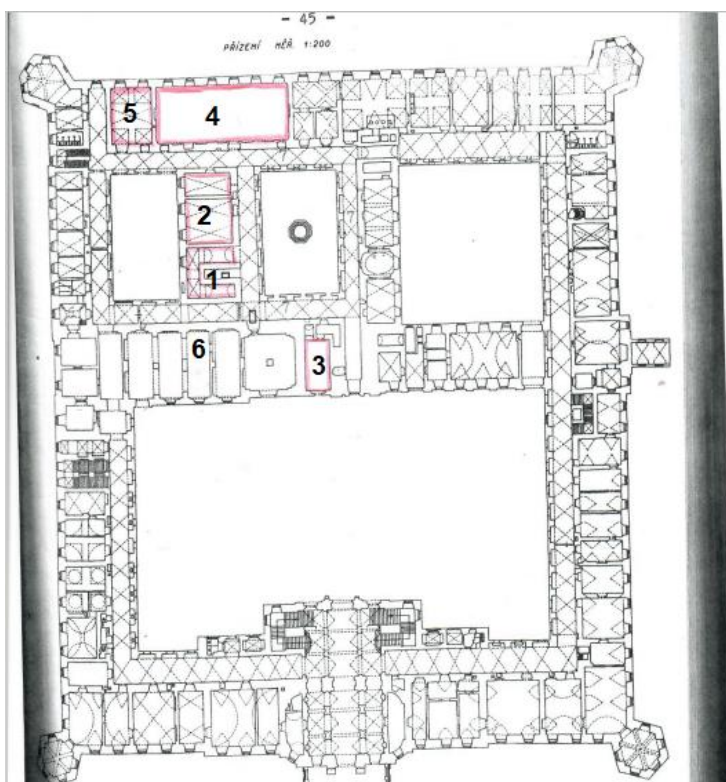
¹⁵ Barokní novostavbu plánoval již opat Alexius Worstius (1671–1679), předchůdce Norberta Želeckého z Počenic, a sice podle plánů zhotovených císařským architektem G. P. Tencallou. Opat však neočekávaně zemřel tři měsíce po zahájení stavebních prací. Viz Jana Oppeltová, Premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce a její kulturní prostředí, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620–1780*, 3, Kultura a historie, Olomouc 2010, s. 54.

přerušeny a pokračovaly poté realizací východního křídla konventu, jehož stavba byla završena roku 1702. Následovala výstavba nové prelatury, se kterou se ovšem začalo až v polovině dvacátých let 18. století za opata Roberta Sancia (1722–1732).¹⁶ Celý komplex kláštera byl dokončen roku 1737 [obr. I a II]. V rámci josefinských reforem byl však v osmdesátých letech 18. století zrušen a přeměněn na generální kněžský seminář. Následně přešel pod správu armády, která sem v roce 1802 umístila vojenskou nemocnici.¹⁷

Na výzdobě komplexu se podílela celá řada významných domácích i zahraničních umělců a jejich spolupracovníků. Z malířů můžeme zmínit například Martina Antonína Lublinského (1636–1690), italského malíře Innocenza Montiho (1653–1710), Paula Trogera (1698–1762), Jana Kryštofa Handkeho (1694–1774), Jana Jiřího Etgense (1693–1757) či Daniela Grana (1694–1757). Ze sochařů a štukatérů jsou to pak zejména Josef Winterhalder st. (1702–1769), Antonio Ricca († po 1734), Michael Zürn (1654–1698) a samozřejmě Baldassarre Fontana (1661–1733), jehož práci ve zmíněné lokalitě budou věnovány následující kapitoly.

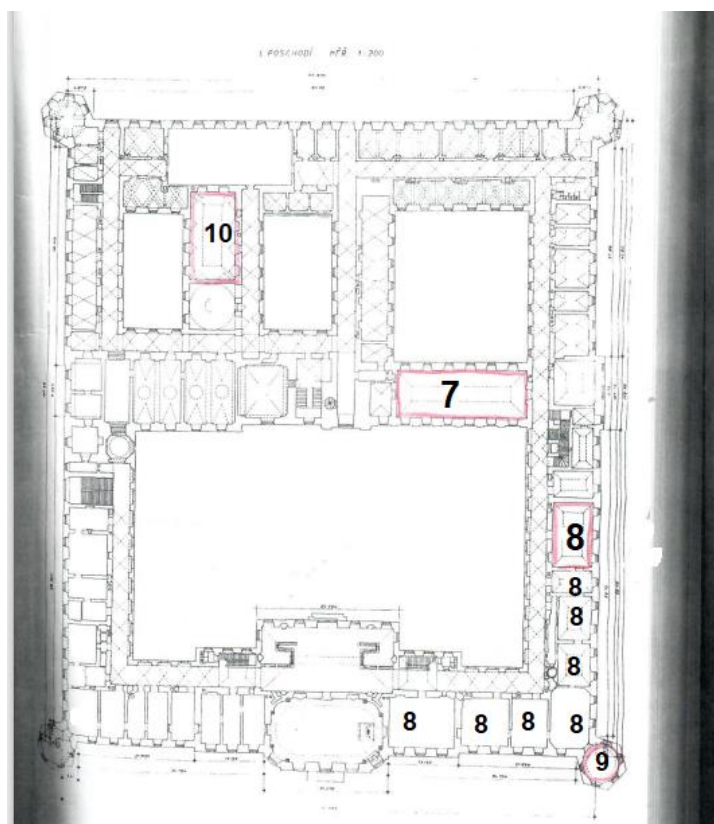
¹⁶ Budova staré prelatury vyhořela v roce 1705. Stavební práce byly pozastaveny. Až zřízení staré prelatury v roce 1726 bylo impulsem pro realizaci celé dostavby. Tencallový plán nové prelatury na přání opata Norberta Zeleckého z Počenic modifikoval italský stavitel Domenico Martinelli (1650–1718) a rakouský stavitel Christian Alexander Oedtl (1655–1737). I tento projekt byl následně aktualizován, není známo kým. Viz Oppeltová (pozn. 15), s. 55, 57.

¹⁷ Leoš Mlčák, *Hradisko u Olomouce*, Ostrava 1978, s. 1–6. – LM [Leoš Mlčák], Premonstrátská kanonie na Hradisku (kat. č. 9), in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620–1780*, 2, Katalog, Olomouc 2010, s. 86–88. – Josef Prucek, *Šest kapitol z dějin kláštera Hradiska*, Olomouc 1999, s. 14–15.

Obr. I Půdorys přízemí bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce.

G. P. Tencalla – D. Martinelli, plán z roku 1981 aktuální dodnes.

Obr. II Půdorys prvního poschodí bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce. G.

P. Tencalla – D. Martinelli, plán z roku 1981 aktuální dodnes.

3 SOCHAŘ A ŠTUKATÉR BALDASSARRE FONTANA

3.1 Baldassarre Fontana na Moravě

Baldassarre Fontana se narodil 26. června 1661 ve švýcarském Chiassu do umělecky založené rodiny.¹⁸ Předpokládá se, že se mu dostalo římského školení. Tuto hypotézu nelze potvrdit, neboť se žádná písemná zmínka o umělcově studijních letech či pobytu v Římě nedochovala. Libuše Máčelová nicméně došla na základě slohového rozboru Fontanova díla k závěru, že sochař musel vyjít z římské berniniovské školy.¹⁹ Pro tento styl, konkrétně pak pro Fontanův rukopis, jsou typické naturalistické vegetabilní motivy, důraz na plasticitu a provázání štukové výzdoby s nástěnnou malbou v jeden organický celek.²⁰ Spojitost s Římem potvrzuje i Mariusz Karpowicz, který předpokládá, že zde umělec studoval nejen díla Gianna Lorenza Berniniho (1598–1680), ale také například Antonia Raggiho (1624–1686) či Domenica Guidiho (1625–1701). Před římským pobytem byli jeho učitelé Agostino Silva (1628–1706), Gian Pietro Lironi a Giovanni Battista Barberini (1625–1691).²¹ Vlastní umělecká činnost Baldassarre Fontany je zřejmě od počátku spojená s oblastí Moravy a konkrétně s osobou biskupa a významného mecenáše umění Karla z Lichtensteinu-Castelcornu (1624–1695). Právě v rámci projektu přestavby kroměřížské zámecké rezidence je Baldassarre Fontana poprvé zmíněn v biskupových službách – a to roku 1688.²² Vystává otázka, jak přišel mladý sochař z tisíc kilometrů vzdálené oblasti lombardsko-ticinských jezer k práci pro olomouckého biskupa? Umělci z míst kolem jezer Lugano, Como, Lago Maggiore a Lago d’Orta jsou na Moravě dokládáni od závěru 16. století.²³ Jejich přítomnost zde byla výsledkem fenoménu umělecké migrace, který postupně ustoupil v první třetině 18. století. Hlavním důvodem hledání práce v zahraničí byla pro umělce potřeba hmotného zajištění, které jim jejich

¹⁸ Viz Karpowicz, 1990 (pozn. 11), s. 19.

¹⁹ Viz Máčelová (pozn. 10), s. 20.

²⁰ Viz Máčelová (pozn. 10), s. 54. – Miloš Stehlík, *Sochařství (Umění baroka na Moravě a ve Slezsku)*, in: Ivo Krsek – Zdeněk Kudělka – Miloš Stehlík et al., *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996, s. 88.

²¹ Viz Karpowicz, 1994 (pozn. 11), s. 24–32. – Martin Pavlíček, *Sochaři a sochařství v okruhu biskupa Karla z Lichtensteinu-Castelcornu*, in: Ondřej Jakubec (ed.), *Karel z Lichtensteinu-Castelcornu (1624–1695). Olomoucký biskup a kníže střední Evropy*, Olomouc 2019, s. 309.

²² S informací přichází Libuše Máčelová na základě studia dochovaných textů z kroměřížského arcibiskupského archivu. Viz Máčelová (pozn. 10), s. 20. – Viz Pavlíček (pozn. 21), s. 309.

²³ Karel Chytil, *Mistři lugánští v Čechách v XVI. století, Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění*, Praha 1925, s. 32–66.

rodný kraj v tehdejší době nemohl poskytnout do potřebné míry. Přítomnost zahraničních umělců z území dnešního Švýcarska a severní Itálie na našem území nabyla pro Olomouc zásadního významu s příchodem biskupa Karla z Lichtensteinu-Castelcornu do čela místní diecéze. Jeho velkorysá stavební a umělecká činnost poskytla umělcům příležitost k výdělku. Biskup tak na druhou stranu získal pro své počiny mimořádně nadané umělce, bez jejichž přičinění by v rámci svého mecenátu nedosáhl tolika kvalitních realizací. Úspěch umělců od lombardsko-ticinských jezer je nutno připsat jejich dobré vnitřní organizovanosti. Jednalo se o provázané umělecké sítě, na základě jejichž vnitřní komunikace si byli umělci schopni navzájem zprostředkovávat zakázky.²⁴ To je ostatně případ i Baldassarra Fontany, kterého biskupu Karlu z Lichtensteinu-Castelcornu zřejmě doporučil jeho krajan.²⁵ Taktéž nebylo neobvyklé, když spolu byli umělci příbuzensky spjati. I tento jev se projevoval na získávání zakázek. Zmiňujeme jej proto, že se týká i předmětu našeho zájmu – Baldassarra Fontany. Sochaře pojil přátelský vztah s malířem Paolem Paganim (1655–1716), vztah se prohloubil ve chvíli, kdy si šli vzájemně za kmotry svých dětí. Rodina byla důvodem, proč se mnozí umělci neusadili mimo svou domovinu.²⁶ Taktéž Baldassarre Fontana se z Moravy pravidelně navracel domů. Své působení zde taktéž přerušoval výjezdy za prací do Polska, konkrétně do Krakova.²⁷

Baldassarre Fontana během svého působení na Moravě samozřejmě nepracoval pouze pro biskupa olomoucké diecéze Karla z Lichtensteinu-Castelcornu, ačkoli biskup patřil mezi jeho hlavní zaměstnavatele, nýbrž tvořil pro mnoho dalších významných moravských objednavatelů té doby, například premonstrátskou kanonii Hradisko u Olomouce či cisterciácký klášter Velehrad.

Poté co roku 1688 štukatér dokončil výzdobu kroměřížské biskupské rezidence, odebral se na zimu zpět domů. K této příležitosti mu biskup Karel z Lichtensteinu-Castelcornu vystavil průvodní list.²⁸ V roce 1691 uzavřel biskup s umělcem smlouvu na výzdobu zámeckých sálů. Následujícího roku jej biskup pověřil vyzdobením kaple sv. Otýlie ve Vyškově. Z korespondence vztahující se k této zakázce je patrné, že Baldassarre Fontana byl již respektovaným umělcem,

²⁴ Jana Zapletalová, Umělci od lombardsko-ticinských jezer ve službách biskupa Karla z Lichtensteinu-Castelcornu, in: Ondřej Jakubec (ed.), *Karel z Lichtensteinu-Castelcornu (1624–1695). Olomoucký biskup a kníže střední Evropy*, Olomouc 2019, s. 179–183.

²⁵ Viz Máčelová (pozn. 10), s. 20.

²⁶ Viz Zapletalová (pozn. 24), s. 180–181.

²⁷ Viz Pagaczewski, 1938 (pozn. 9), s. 3.

²⁸ Viz Máčelová (pozn. 10), s. 22.

nebot' olomoucký biskup podřídil výzdobu kaple Fontanou navrženým změnám. V témže roce pracoval Baldassarre Fontana pro premonstráty na Klášterním Hradisku. Jeho realizací v rámci tohoto objektu je věnována následující kapitola spolu s katalogem. V září roku 1694 uzavřel umělec smlouvu s hradiským opatem Norbertem Želeckým z Počenic na výzdobu letní premonstrátské rezidence v Šebetově. V roce 1702 pracovali jeho pomocníci na výzdobě ložnic hradiské premonstrátské rezidence v Konicích. Sám Baldassarre Fontana v té době vytvářel dekorace knihovny Klášterního Hradiska a následně se na zimu odebral zpět do Itálie. V pracích na výzdobě knihovniho sálu pokračoval od července roku 1704. V téže době byl premonstrátským opatem Norbertem Želeckým z Počenic pověřen výzdobou rezidence ve Vřesovicích. Z období následujících čtrnácti let není doložena žádná Fontanova práce. Libuše Máčelová se domnívá, že Baldassarre Fontana mohl provést štukaturu refektáře františkánů v Uherském Hradišti. Dílo mu připisuje na základě slohové kritiky a datuje jej do roku 1708. V roce 1718 pracoval Baldassarre Fontana opět pro premonstráty na Klášterním Hradisku a taktéž pracoval na tvorbě oltáře v kapli Panny Marie v ambitech na Svatém Kopečku. Na výzdobě prostor komplexu Klášterního Hradiska pracoval znovu mezi léty 1725–1727. Další Fontanovou realizací bylo provedení výzdoby augustiniánského kláštera ve Šternberku, jehož opravy byly prováděny v letech 1720–1736. Hradiský opat Robert Sancius a páter Umlauf (1688–1741) uzavřeli v roce 1722 s se štukatérem smlouvu na výzdobu kostela na Svatém Kopečku. Baldassarre Fontana byl jmenován vedoucím umělcem celé zakázky. Ve stejné době pracoval umělec ve Velehradě. Pro velehradský klášter vyzdobil Baldassarre Fontana residenci v Brněnských Ivanovicích. Zakázky byly zřejmě dokončeny v roce 1730.²⁹ Posledním archivním dokumentem dokládajícím Baldassarra Fontanu na Moravě je stvrzenka za oltář Anděla strážce na Svatém Kopečku z roku 1731.³⁰ Umělec se zřejmě poté odebral zpět do své vlasti, kde 6. října 1733 zemřel.³¹

Stručný výčet realizací Baldassarra Fontany na Moravě je uveden pro lepší zasazení Fontanova působení na Klášterním Hradisku do kontextu jeho moravské práce. Množství provedených zakázek taktéž dokládá, že se jednalo o velmi žádaného

²⁹ Informace pro vytvoření přehledu Fontanových zakázek na Moravě byly čerpány z práce Libuše Máčelové (pozn. 10), s. 20–33. Pro detailnější popis zakázek a jejich rozbor proto odkazují na danou práci.

³⁰ Viz Máčelová (pozn. 10), s. 190.

³¹ Viz Karpowicz, 1990 (pozn. 11), s. 39.

umělce. Důvod jeho popularity snad spočívá v jeho osobitém a inovativním stylu tvorby štukových dekorací, který odpovídal jejich zcela nové úloze a chápání. Na rozdíl od renesance chápe baroko štuk jako samostatný druh výtvarného projevu, který se postupně pojí s architekturou, plastikou či malbou v jeden organický celek. Vývoj a proměna na poli práce se štukem je dobře patrná na našem území, kde se nositelem nové tradice, konkrétně tedy na Moravě, stal právě Baldassarre Fontana. V první polovině 17. století bylo pojetí štukového dekoru na Moravě ještě poměrně manýristické. V této době se v Olomouci můžeme setkat s takovými umělci jako je Giovanni Carlo Borsa, Domenico Gagino či Quirico Castelli (1614–1679). Italští umělci se na Moravě uplatňovali i po polovině století. Zde lze jmenovat Giovanniho Castelliho. Právě v době jeho tvorby se začala projevovat snaha o zdůraznění významu štukatur, která se ovšem naplno projevila až v poslední čtvrtině 17. století. Stabilní hospodářská a politická situace se tehdy významným způsobem podepsala na zřetelném rozvoji pojetí štukového dekoru. Kolem roku 1690 se v pracích štukatérů začala uplatňovat naturalistická forma a motiv rozvilinového akantu, který se stal podstatným tvarovým prvkem. Z významných osobností tvořících v Olomouci v této fázi moravského baroka lze zmínit Františka Ferdinanda Leblase († 1716) či Michaela Zürna mladšího (1654–1698) a jeho bratra Davida (1646–1681). Důležitou osobností je i gdaňský rodák Michael Mandík († 1694), který pracoval pro biskupa Karla z Lichtensteinu-Castelcornu v Kroměříži a premonstráty na Klášterním Hradisku stejně jako Baldassarre Fontana. Ačkoli byla v oblasti sochařství a štukatur patrná určitá názorová změna a rozmanitost, plně se zatím neprojevila v díle žádného ze jmenovaných sochařů. Osobností, která zásadním způsobem ovlivnila zdejší stylový vývoj, se stal až Baldassarre Fontana. Jeho progresivní styl charakteristický užitím naturalistických vegetabilních motivů, organického propojení štku s nástěnnou malbou a práce s různou výškou reliéfu pro vytvoření iluze ovlivnil moravské sochařství na další desítky let. Podobně měkce modelované a mistrně komponované štukatury vytvářel na Moravě na přelomu století například štukatér Santino Bussi (1663–1737), který je vynikající ukázkou umělce z oblasti lombardsko-ticinských jezer působícího na našem území a stejně tak příkladem nového kursu v tvorbě štukových dekorací. Přímo ovlivněný Fontanovou tvorbou byl

Filip Sattler (1695–1738), který do Olomouce přišel přes Znojmo. Taktéž dílo Jana Jiřího Schaubbergera († 1744) svědčí o poučení Fontanovou prací.³²

3.2 Baldassarre Fontana a jeho angažmá v bývalé premonstrátské kanonii Hradisko u Olomouce

Pro bývalou premonstrátskou kanonii Hradisko pracoval Fontana poprvé v roce 1692, a sice na výzdobě bývalé kapitulní kaple Panny Marie Sněžné a hlavního konventního schodiště, tzv. Andělského.³³ O rok později, zřejmě po svém pobytu v Polsku, vytvořil výzdobu hradiského letního refektáře.³⁴ Dle Leopolda Chvostka zároveň téhož roku vyzdobil i přilehlou přípravnu ke stolování.³⁵ V létě roku 1695 působil sochař opět v Polsku, odtud se následně vrátil roku 1702 do Olomouce.³⁶ Zde opět pracoval pro premonstráty na Hradisku, tentokrát na štukové výzdobě knihovního sálu [obr. 1, 2, 3, 4].³⁷ Výzdobu klenby knihovny vytvořil Baldassarre Fontana spolu s malířem Innocenzem Montim (1653–1710) v letech 1702–1704.³⁸ Autorem ikonografického programu oslavujícího jméno Ježíš jako pramen moudrosti je Dionysius Strauss (1660–1720) – malíř a hradiský premonstrát.³⁹ Malířská a sochařská výzdoba je v rámci klášterní knihovny mimořádně dobře provázána, a tvoří tak jednotný celek. Montiho nástěnné malby nevyplňují pouze štuková zrcadla klenby a ostění oken, nýbrž jsou i rytmicky umístěny mezi nadokenní zlacené medailony. Konkrétně se jedná o osm alegorických obrazů bez štukových rámců, s nimiž sousedí Fontanovy figury andělů. Obrazy a andělské figury vzájemně komunikují. Zejména postavy putti se svými pohyby jakoby zapojují do dění alegorické scény a stávají se jejím plnohodnotným článkem. Jak zmiňuje Libuše Máčelová, na dekoracích knihovny mohl Baldassarre Fontana pracovat pouze dva měsíce, než přišly mrazy. Na zimu se umělec odebral zpět do své

³² Viz Stehlík (pozn. 20), s. 77–100. – Martin Pavlíček, Sochaři a sochařství baroka v Olomouci, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620–1780*, 2, Katalog, Olomouc 2010, s. 125–126. – Oldřich J. Blažiček, Dílo komských štukatérů 18. století u nás, *Umění X*, 1962, č. 4, s. 351, 354, 357.

³³ Viz Máčelová (pozn. 10), s. 56.

³⁴ Ibidem, s. 25.

³⁵ Viz Chvostek (pozn. 12), s. 81–82.

³⁶ Viz Pagaczewski (pozn. 9), s. 3.

³⁷ Viz Máčelová (pozn. 10), s. 26–27.

³⁸ Jiří Tikal, *Zprávy o olomouckých památkách v díle J. P. Cerroniho: „Skizze einer Geschichte der bildenden Künste in Mähren“*. Rozbor a opis (diplomová práce), FF UP, Olomouc 1954, s. 39.

³⁹ Viz Oppeltová (pozn. 15), s. 57.

domoviny.⁴⁰ V práci na výzdobě klenby prostoru knihovny pracoval znovu až od července roku 1704 a ještě v září téhož roku ji dokončil [obr. 5].⁴¹ 29. dubna 1706 musela být klenba knihovny snesena, jelikož prý hrozilo její zřícení. Dionysius Strauss se postaral o bezpečné sejmutí hlavní štukové výzdoby a její následné opětovné osazení na správné místo po dokončení nového klenutí sálu.⁴² Před rokem 1703 měl štukatér provést výzdobu prostoru nad kapitulní kaplí v zimním refektáři. Autorství mu v tomto případě připisoval Leopold Chvostek.⁴³ Ačkoli neuvádí dataci, lze předpokládat, že štuky byly vytvořeny v době, kdy umělec pracoval na výzdobě zdejší knihovny, a byly zároveň dokončeny před vyzdobením prostoru zimního refektáře nástěnnými malbami Giuseppe Bragaglii a Innocenza Montiho.⁴⁴ Po následujících čtrnáct let není jisté, kde se Fontana pohyboval.⁴⁵ Zpět na Hradisku jej doložil až v roce 1718 místní kronikář. V tomto roce zde pracoval na hlavním oltáři konventního kostela. Štukovými dekoracemi taktéž vyzdobil místní kazatelnu, mauzoleum zakladatelů, kruchtu kostela a vytvořil čtveřici bočních oltářů.⁴⁶ V roce 1725 vytvořil hlavní oltář dnes bývalé kapitulní kaple Panny Marie Sněžné. Za práci obdržel 150 z celkových 300 zlatých, které na oltář věnoval klášterní člen Hyacint Přepický.⁴⁷ O rok později vytvořil Baldassarre Fontana výzdobu bývalé sakristie konventního kostela.⁴⁸ V roce 1727 byla uzavřena smlouva na výzdobu nové prelatury s italským sochařem Antoniem Riccou.⁴⁹ Na dekoracích pokojů měl spolupracovat s Baldassarrem Fontanou.⁵⁰ Rozsah těchto prací se však v literatuře liší. Libuše Máčelová hovoří o výzdobě čtyř místností – zimní jídelny a tří menších pokojů.⁵¹ Informace uvádí s odvoláním na J. P. Cerroniho. Taktéž Jiří Tíkal uvádí, že zde dvojice umělců byla pověřena výzdobou zimní jídelny, toaletního pokoje,

⁴⁰ Viz Máčelová (pozn. 10), s. 27. Libuše Máčelová zde ovšem mylně uvádí říjen roku 1704 jako měsíc, kdy Baldassarre Fontana dokončil výzdobu knihovního sálu. Z deníků kanonie je zřejmé, že své dílo zhotovil ještě před koncem září roku 1704 a následně kanonii opustil. Viz obrazová příloha (obr. 5).

⁴¹ Ibidem.

⁴² Viz Tíkal (pozn. 38), s. 40.

⁴³ Viz Chvostek (pozn. 12), s. 81.

⁴⁴ Viz Perůtka (pozn. 13), s. 63.

⁴⁵ Libuše Máčelová se domnívá, že v této době provedl štukatury v refektáři kláštera františkánů v Uherském Hradišti, které datuje do roku 1708. Viz Máčelová (pozn. 10), s. 28.

⁴⁶ Viz Máčelová (pozn. 10), s. 28 – Viz Perůtka (pozn. 13), s. 55. – Viz Tíkal (pozn. 38), s. 45.

⁴⁷ Viz Tíkal (pozn. 38), s. 46.

⁴⁸ Viz Máčelová (pozn. 10), s. 30.

⁴⁹ Ibidem. – Viz Tíkal (pozn. 38), s. 49.

⁵⁰ Srov. Viz Máčelová (pozn. 10), s. 30. – Viz Tíkal (pozn. 38), s. 49.

⁵¹ Viz Máčelová (pozn. 10), s. 30.

ložnice, parádního pokoje a malého pokoje.⁵² Leopold Chvostek nicméně přichází s tvrzením, že štukatéri byli pověřeni výzdobou prostor východního křídla nové prelatury až po hlavní sál nad vjezdním vestibulem.⁵³ Neuvádí přitom žádné zdroje. Tuto informaci následně přejímá Marek Perůtka ve své diplomové práci, ovšem upozorňuje na to, že se vzhledem k chodu nemocnice do daných prostor sám nedostal, a tudíž ji nemůže potvrdit ani vyvrátit.⁵⁴ Až práce Pavla Suchánka osvětluje rozsah zakázky v prostorách prelatury.⁵⁵ S odvoláním na Bočkovu sbírku v Moravském zemském archivu⁵⁶ potvrzuje Chvostkův údaj o výzdobě devíti místností východního křídla prelatury (8) až po hlavní sál.⁵⁷ Nezmiňuje přitom ale jméno Baldassarra Fontany. Novější literatura tohoto štukatéra v souvislosti s Antoniem Riccou přestává uvádět.⁵⁸ Je tedy otázkou, zda se na výzdobě vůbec podílel. Pakliže ano, jednalo se o jeho poslední práci pro místní řád.

⁵² Viz Tíkal (pozn. 38), s. 49.

⁵³ Viz Chvostek (pozn. 12), s. 85.

⁵⁴ Viz Perůtka (pozn. 13), s. 67.

⁵⁵ Pavel Suchánek, *K větší cti a slávě. Umění a mecenát opatů kláštera Hradisko v 18. století*, Brno 2007, s. 13–111. Pavel Suchánek ve své knize poskytuje informace o stavu výzdoby daných prostor k roku 2007. Zmiňuje se o dochované štukové výzdobě opatovy jídelny, kterou označuje Riccovo dílo, konkrétně se jedná o vyobrazení čtyř personifikací ctností – Spravedlnosti, Umírněnosti, Obezřetnosti a Síly. Dále pak jde o čtyři personifikace ročních období. Při popisu výzdoby jednotlivých pokojů pak hovoří spíše o fragmentárně dochované štukové výzdobě.

⁵⁶ MZA Brno, G 1 – Bočkova sbírka, č.12.286/2f.

⁵⁷ Viz Suchánek (pozn. 55), s. 17.

⁵⁸ Srov. viz Oppeltová (pozn. 15), s. 58. – Viz Mlčák, 2010 (pozn. 17), s. 88.

4 KATALOG

4.1 Zachovaná díla

4.1.1 Štuková výzdoba klenby Andělského schodiště

Datace: 1692–1693

Vlastník/správce: Vojenská nemocnice Olomouc

Prameny a literatura: Cerroni, 1807; Máčelová, 1949; Chvostek 1951; Perůtka 1981; Karpowicz, 1990; Mlčák, 1996; Mlčák, 2002; Přindiš, 2005

V první etapě výstavby raně barokního konventu, která započala roku 1691, bylo postaveno mimo jiné hlavní konventní schodiště, tzv. Andělské. Schodiště bylo v následujících dvou letech vyzdobeno obrazy malíře Justa van den Nypoorta (1645/1649 – po 1698), z nichž se dochovala pouze *Apoteóza Nejsvětější Trojice*. Dále pak kamennými sochami od Michaela Mandíka (asi 1640–1694), konkrétně se jednalo o dva anděly, podle kterých získaly schody svůj název, a sedm bust. Mandíkovy sochy se nedochovaly. Štukovou výzdobu klenby nad schodištěm pak vytvořil Baldassarre Fontana (1661–1733).⁵⁹

Andělské schody (1) se nachází v severozápadní části klášterního areálu ve spojovacím křídle severního a středního příčného traktu a jsou přístupné z přilehlého ambitu. Jedná se o dvouramenné schodiště s podestou přiléhající k západní stěně. Celý prostor je zakončen plackovou klenbou s figurálním a vegetabilním štukovým dekorem. Čela klenby jsou zvýrazněna plastickými rámy. Rámy klenby v koutech dosedají na konzoly tvaru maskaronů [obr. 6]. Ve středu klenby se nachází kruhové štukové zrcadlo, kolem něj jsou pak symetricky umístěny čtyři hruškovité medailony. Kolem středového zrcadla obíhá bohatý květinový feston se stužkami. Trojúhelníkový prostor v rozích pod medailony je vyplněn zkříženými větvičkami. Na severní a jižní stěně jsou těsně pod klenbou umístěny dvojice plně plastických putti držících mušli [obr. 7].⁶⁰ Na bočních stěnách se nachází prázdné štukové rámy.

⁵⁹ Leoš Mlčák, K ikonografii umělecké výzdoby raně barokního konventu premonstrátské kanonie na Hradisku u Olomouce, *Historická Olomouc XIII*, Olomouc 2002, s. 307.

⁶⁰ V literatuře počínaje J. P. Cerronim jsou putti uvedeni jako dílo Baldassarra Fontany, a sice na základě smlouvy uzavřené s kanonií. Tuto informaci dále přejímá Libuše Máčelová ve své disertační práci, kde jeho autorství potvrzuje slohovým rozborem. Mariusz Karpowicz nicméně uvádí, že putti byli vytvořeni nejmenovanou dílnou až v 18. století. Toto tvrzení ovšem nepodkládá žádnými argumenty. V další literatuře není otázka autorství více komentována či podobně zpochybnována. Na základě slohové analýzy se dovoluji vyslovit pro Fontanovo autorství. Postavy putti odpovídají svým

O malbách, které je vyplňovaly, není nic známo.⁶¹ Na čelní stěně schodiště je zobrazen tetragram božího jména JHVH.

Ústředním tématem výzdoby schodiště je alegorie neposkvrněného mariánského početí.⁶²

4.1.1a Centrální medailon [obr. 8]

Ve středovém medailonu jsou v reliéfu znázorněny tři ženské postavy držící mušle. Nejmladší žena je bosá, má růže ve vlasech a drží zavřenou mušli. Prostřední žena pozvedá otevírající se mušli k symbolu Nejsvětější Trojice, její nohy jsou zahaleny do oblak. Nejstarší žena svírá již otevřenou mušli s perlou a na nohou má sandály. Scéna představuje tezi o neposkvrněné čistotě Panny Marie, která byla pannou i v okamžiku vtělení Ježíše Krista, také před ním a zůstala jí i po jeho narození.⁶³ Centrální výjev doplňují personifikace čtyř kardinálních ctností v okolních medailonech [obr. III]. Jedná se o ctnosti obvykle provázející příchod Krista na svět – Caritas, Veritas, Fortitudo a Pietas.⁶⁴

4.1.1b Láska (CARITAS) [obr. 9]

Láska je zde zobrazena jako mladá žena držící hořící srdce ve své pravici. Po jejím boku je zobrazen anděl s rohem hojnosti, pod nohama pak delfín jako symbol spásy.

4.1.1c Pravda (VERITAS) [obr. 10]

Pravdu znázorňuje žena se zářícím sluncem na hrudi a zrcadlem v pravici. Zrcadlem byla nazývána právě Panna Marie, jelikož v ní Bůh zobrazil sám sebe v podobě Ježíše Krista.

provedením stylu tohoto štukatéra. Postavy lze porovnat s figurami na zámku v Šebetově či v kapli svaté Otýlie v kostele Nanebevzetí Panny Marie ve Vyškově vytvořenými přibližně ve stejné době. Srov. Viz Karpowicz, 1990 (pozn. 11) s. 185. – Viz Máčelová (pozn. 10), s. 45–48, 56. – Leoš Mlčák, K ikonografii malířské a plastické výzdoby „Andělských“ schodů bývalého premonstrátského konventu na Hradisku u Olomouce, *Střední Morava: kulturně historická revue*, Olomouc 1996, s. 20.

⁶¹ Viz Mlčák (pozn. 60), s. 20.

⁶² Viz Mlčák (pozn. 59), s. 307.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Ibidem.

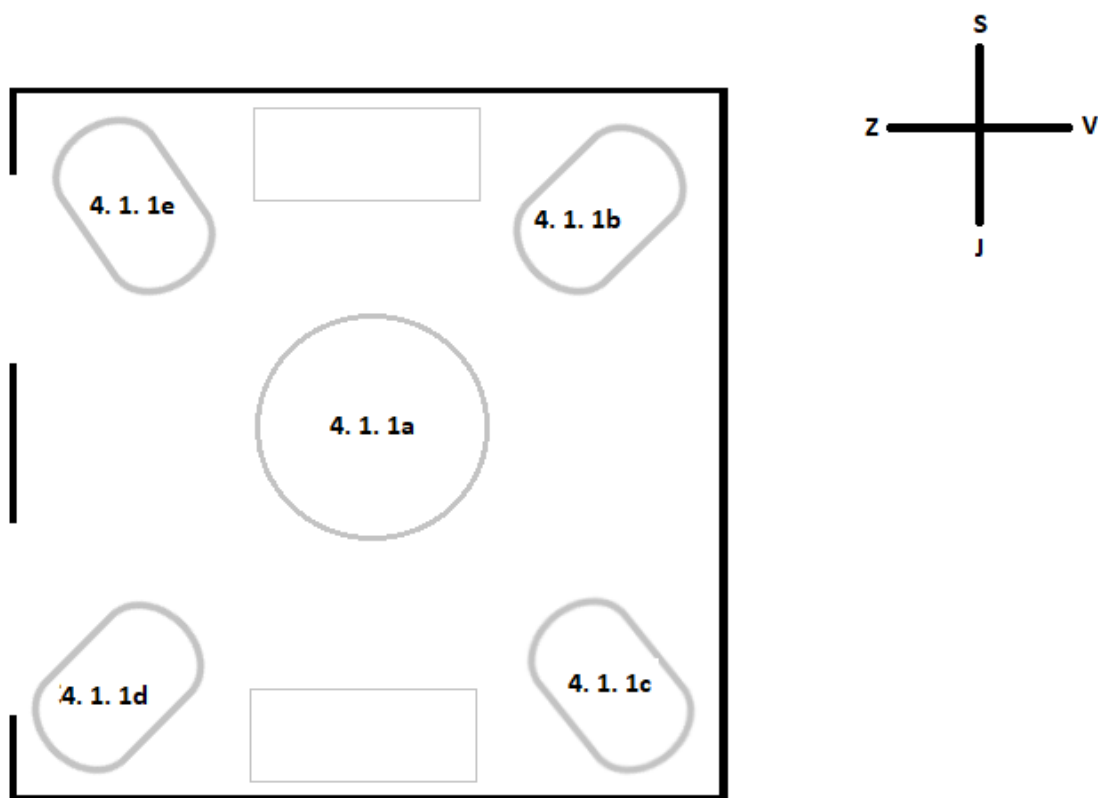
4.1.1d Statečnost (FORTITUDO) [obr. 11]

Statečnost zde představuje žena v římské zbroji držící olivovou ratolest a Kristovu trnovou korunu s kopím, jímž byl probodnut jeho bok. Žena je zobrazena stojící před sloupem. Olivovou ratolestí je zde míněna Panna Marie, jež vzešla z vyvoleného izraelského lidu, jehož znamením je oliva.

4.1.1e Obětavost (PIETAS) [obr. 12]

Obětavost je znázorněna jako mladá žena, jež ve svých rukou drží hnízdo, ve kterém labuť krmí mladé.⁶⁵

⁶⁵ Ibidem. V křesťanské ikonografii je typičtější zobrazení pelikána trahajícího si maso z hrudi a krmícího jím svá mláďata. Toto vyobrazení symbolizuje vykupitelskou oběť Ježíše Krista. Leoš Mlčák upozorňuje na v tomto kontextu méně tradiční užití labutě při výzdobě konventního schodiště a odůvodňuje tuto volbu tím, že se sami zdejší premonstráti mnohdy označovali za labutě kvůli bílé barvě řeholního roucha. Srov. viz Mlčák (pozn. 59), s. 320.

Obr. III Schéma výzdoby klenby Andělského schodiště, Baldassarre Fontana, 1692–1693.

4.1.2 Štuková výzdoba bývalé kapitulní kaple Panny Marie Sněžné

Datace: 1692

Vlastník/správce: Vojenská nemocnice Olomouc

Prameny a literatura: Cerroni, 1807; Máčelová, 1949; Perůtka 1981; Mlčák, 2002; Mlčák, 2020

Prostor bývalé kapitulní kaple nového raně barokního konventu (2) se nachází v přízemí spojovacího křídla a jižní stranou přiléhá k Andělskému schodišti (1). Kaple obdélníkového půdorysu se trojicí oken otevírá do prvního konventního nádvoří na východní straně. Původní vstup byl situován naproti střednímu oknu na západní straně. Po pravé straně vstupu býval v síle zdiva otopný výklenek, jehož ostění se zachovalo dodnes.⁶⁶

⁶⁶ Leoš Mlčák, *Kapitulní kaple Panny Marie Sněžné na Klášterním Hradisku v Olomouci a její obnova*, Šternberk 2020, s. 16.

Prostor je zaklenut valenou klenbou s lunetami. Ve vrcholu klenby se nachází dvě štuková zrcadla tvaru protáhlých kvadrilobů. Rám zrcadel má podobu festonu. Další dvě zrcadla tvaru poloviny čtyřlístku přiléhají k severní a jižní stěně kaple. Ve středu mezi celými zrcadly je vymodelována trojice hlav andílků umístěná do trojúhelníku. V prostoru mezi celými a polovičními zrcadly jsou ve vrcholku klenby vytvořeny dvě hvězdy. Na jižní straně je vymodelována hvězda osmicípá, symbolizující hvězdu betlémskou. Na straně severní poté šesticípá mariánská hvězda. Střední náběhy klenby zdobí čtyři štukové kartuše rámované akantovými rozvilinami, jsou završeny okřídlenými hlavami andílků.

Při pozdějších úpravách kaple k účelům generálního semináře byl odstraněn oltář nacházející se na jižní straně místnosti. Byl také zřízen nový vchod na severní straně. Po roce 1802 byla kaple předělena příčkou a byla využívána k různým účelům vojenské nemocnice.⁶⁷

V rozeklaném kladí vstupního portálu kaple jsou ze štuky vymodelovány ratolesti s heraldickou lilií, které jsou svázané nápisovou stuhou. Nápis ze stuhy není znám.⁶⁸ Na kladí portálu pak po obou stranách sedí figury andělíčků, z nichž jeden ukazuje prstem vzhůru a druhý směrem k divákovi.

Lunety valené klenby vyplňuje figurální a ornamentální štuková výzdoba Baldassarra Fontany s námětem personifikovaných ctností. Jejich figury jsou v dolních částech doplněny o mušle rámované vavřínovým festonem se stužkami a oblaky. V případě Statečnosti a Slávy jsou škeble otočené směrem vzhůru a jsou doplněné o hlavičku anděla zasazenou do vegetabilního dekoru. Štukové reliéfy postav jsou doplněny o malované latinské nápisy potvrzující vyobrazené motivy. Bývalá kapitulní kaple je opět vynikající ukázkou vzájemné provázanosti štukové a malířské výzdoby. Námětem olejomalb ve štukových rámech jsou postupně od severu: Vtělení slova (4. 1. 2g), Panna Marie v Naději (4. 1. 2h), Kristus a setník (4. 1. 2i), Vše pochází z jednoho (4. 1. 2j) [obr. IV]. Důraz je tedy kladen vzhledem k zasvěcení kaple na mariánskou tematiku, stejně tak ale na moc Slova, podobně jako tomu je v místní knihovně. Ikonografie zobrazených ctností je dle Miloše Mlčáka následující.⁶⁹

⁶⁷ Viz Mlčák (pozn. 66), s.16.

⁶⁸ Ibidem, s. 17.

⁶⁹ Autor maleb v kapli není znám. Více se problematice určení autorství výmalby věnuje Leoš Mlčák, viz Mlčák (pozn. 66), s. 32–33. – Viz Mlčák (pozn. 59), s. 308.

4.1.2a Obezřetnost (PRUDENTIA) [obr. 13]

Obezřetnost drží v rukou hořící lampu a hada a na hlavě má trojúhelníkovou svatozář. Je doplněna o text: UNA IN LUCE PRUDENTIS MAX.

4.1.2b Sláva (GLORIA)

Sláva má kolem hlavy svatozář z hvězd a přidržuje trubku ovinutou lilií. Nápis zní: SOLO COELO TRADICADA?

4.1.2c Čistota (CASTITAS)

Čistota je znázorněna jako žena s vavřínovým věncem na hlavě, objímající jednorožce. Reliéf doplňuje nápis: CANDORES AMORE CLEMENS.

4.1.2d Mírnost (TEMPERANTIA) [obr. 14]

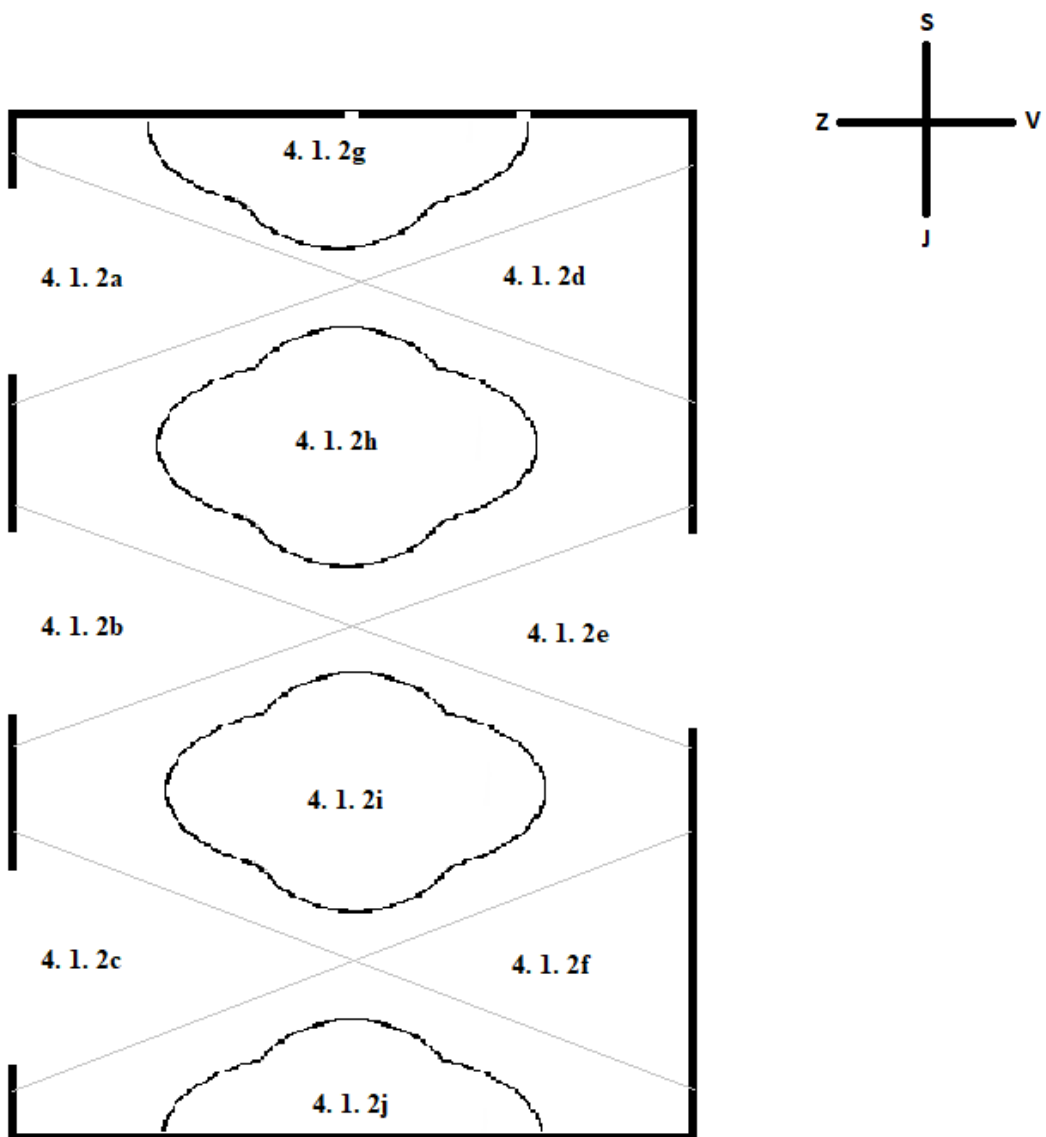
Mírnost je zobrazena jako mladá žena s korunou na hlavě a žezlem ovinutým věncem růží. Nápis nad její hlavou zní: SERTO SCEPTRO/VENERANDA.

4.1.2e Statečnost (FORTITUDO)

Statečnost je zobrazena jako mladá žena s přilbicí na hlavě. Doplněna je typickými atributy – lvem a poraženým sloupem. V horní části lunety scénu doprovází nápis: VERBO UNICO POTENS.

4.1.2f Spravedlnost (IUSTITIA)

Spravedlnost představuje žena s perlami ve vlasech, žezlem a vahami. Nápis v horní části scény zní: SOLA SINE LABE FIDELIS.

Obr. IV Schéma výzdoby kapitulní kaple, Baldassarre Fontana a neznámý malíř, 1692.

4.1.3 Štuková výzdoba bývalé sakristie

Datace: 1692–1693 nebo 1726⁷⁰

Vlastník/správce: Vojenská nemocnice Olomouc

Prameny a literatura: Cerroni, 1807; Máčelová, 1949; Chvostek, 1951; Perůtka 1981; Karpowicz, 1990; Munzarová, 1995

Jedinou místností bývalého konventního kostela, ve které se dodnes zachovala malířská a sochařská výzdoba, je bývalá sakristie (3).⁷¹ Obdélníkový prostor se nachází v přízemí středního příčného traktu za kněžištěm bývalého kostela. Štuková a malířská výzdoba je koncentrována na valené klenbě místnosti. Centrální štukové zrcadlo má tvar obdélníku, jehož kratší strany jsou zakončeny půlkruhovým obloukem. Štukový rám zrcadla je oble profilovaný. Kolem středového zrcadla obíhá bohatý feston s květinami, stužkami a plody vinné révy, který přidržují téměř plnoplastické postavy putti [obr. 15, 16]. V delší ose velkého zrcadla se na obou stranách za půlkruhovými oblouky nachází dvě menší kulatá štuková zrcadla, v kratší ose pak zrcadla tvaru čtyřlístku. Rámy menších zrcadel jsou taktéž oble profilované. Pod všemi čtyřmi okrajovými medailony je dvojice štukových palmových větví převázaných stužkou [obr. 17]. Rohy klenby vyplňují akantové rozviliny.

4.1.4 Štuková výzdoba knihovního sálu

Datace: 1702–1704

Rozměry: 25,6 × 10, 43 m

Vlastník/správce: Vojenská nemocnice Olomouc

Prameny a literatura: MZA Brno, E 55; Cerroni, 1807; Máčelová, 1949; Chvostek, 1951; Tikal, 1954; Perůtka, 1981, Karpowicz, 1990; Prucek, 1995–1998; Mlčák–Žurek, 1999; Mlčák, 2002

Kláštevní knihovna se nachází v prvním poschodí středního příčného traktu na východ od kostela (7). Vchod je umístěn na východní straně sálu, na straně západní se nachází zdobený portál vchodu, který je dnes zazděný. Hlavním vstupem býval původně zřejmě vchod západní, jelikož nástěnná malba na klenbě sálu je orientována

⁷⁰ V literatuře se datace provedení výzdoby různí. Rok 1692–1693 určil za datum zhotovení post quem Marek Perůtka, viz Perůtka (pozn. 13), s. 54. Marek Perůtka ve své práci napsal, že k výzdobě dané místnosti neexistují žádné dochované prameny. Baldassarra Fontanu za autora výzdoby podle Marka Perůtky určil Leopold Chvostek. Libuše Máčelová ovšem na základě archivních pramenů napsala, že výzdoba bývalé sakristie pochází až z roku 1726, viz Máčelová (pozn. 10), s. 30. Pro úplnost zde uvádím obě data, se kterými se lze v literatuře setkat. Osobně se přikláním k názoru Libuše Máčelové.

⁷¹ Viz Chvostek (pozn. 12), s. 84.

pro pohled od západu. Prostor sálu je na severní straně šesticí oken se segmentovými záklenky prolomen do třetího konventního nádvoří, stejný počet oken se na protější straně otevírá do nádvoří prelatury. Ostění oken zdobí štukové akantové rozviliny v nízkém reliéfu, které jsou symetricky rozmístěny kolem kulatých medailonů pro nástěnnou malbu.⁷² V horní části ostění je vyobrazeno čtyřicet starozákonních králů, čtyři okenní výklenky jsou ve spodní části doplněny postavami putti. Nadpraží oken zdobí reliéfy dvanácti apoštolů. Stěny místnosti jsou ukončeny několika různě profilovanými štukovými pásy, které tak tvoří římsu. Spodní pás je zdoben motivem zubořezu, horní pás motivem stylizovaného akantu. Na římsu je nad okny umístěno dvanáct oválných zlacených štukových medailonů s reliéfy starozákonních postav. Medailony rámuje feston se zlacenými bobulemi a stylizovaná drapérie, jejíž řasení v horní části překrývá okraj medailonu. Spodní část drapérie je lemována zlacenými trásněmi a plynule spadá přes štukový pás římsy. Motiv drapérie kolem zlacených medailonů se sice opakuje u všech dvanácti z nich, avšak její řasení je individualizované, čímž autor předchází monotónnímu vyznění jejího použití ve vícero stejných případech. Nad medailony jsou postavy velkých andělů v různě vysokém reliéfu a postavy putti, které v mnohých případech dosahují plné plasticity [obr. 18, 19, 20]. V rozích místnosti jsou nad římsou ze štuku provedeny škeble rámované festonem z vavřínových listů [obr. 21]. Nad nimi se nachází množství vzájemně se proplétajících akantových úponků, kolem nich jsou pak obláčky s okřídlenými hlavičkami putti [obr. 22]. Akantové rozviliny vynáší v prostoru nad škeblami zlacené oválné medailony. V rovině nad těmito medailony obíhá kolem celé místnosti bohatý feston z velkého množství květů a listů, který v pravidelném rytmu přidržují postavičky putti [obr. 23, 24, 25]. Celý prostor je završen neckovitou klenbou se třemi velkými štukovými zrcadly s oble profilovaným štukovým rámem. Tvar zrcadla ve středu vznikl průnikem čtyřúhelníku a oválu. V delší ose navazují na středové zrcadlo s hlavní nástěnnou malbou po obou stranách dvě štuková zrcadla, jejichž vnitřní strana je konkávně vykrojena. Vnější kratší strany jsou zakončeny půlkruhovým obloukem rámu. Nad oběma portály se pak nachází kasulová zrcadla s malbami. Na kratší ose sousedí s centrálním štukovým zrcadlem další dvě kulatá zrcadla [obr. V].

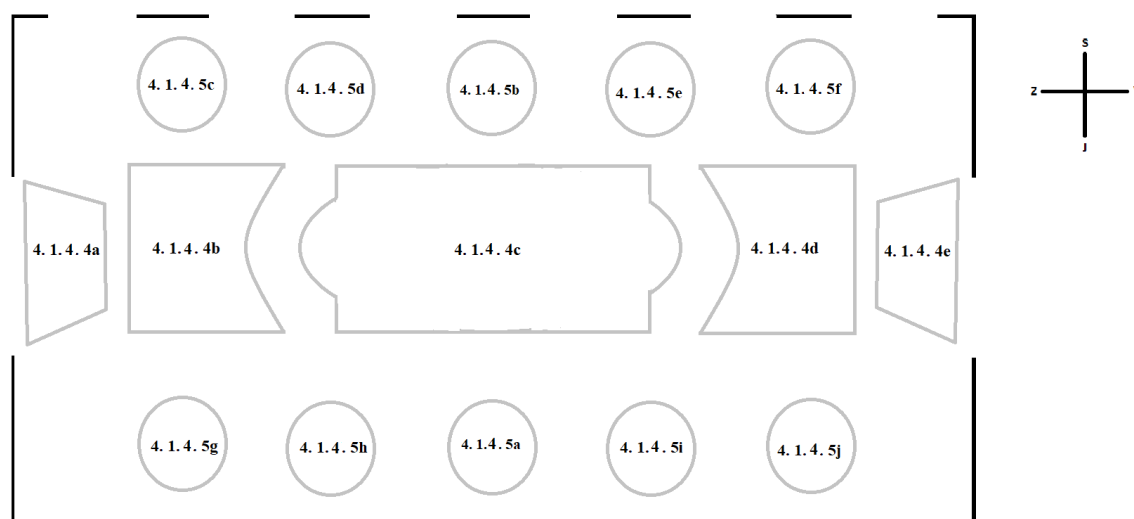
⁷² Malířská výzdoba se nedochovala v úplnosti, proto zde nebude více komentována.

Námětem výzdoby knihovního sálu bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce je Apoteóza Nejsvětějšího jména Ježíš jakožto jediného zdroje moudrosti. Autorem poměrně složitého a neobvyklého ikonografického programu je již zmíněný Dionysius Strauss.⁷³ Prostor knihovny je vynikající ukázkou spolupráce malíře a štukatéra. Malíř Innocenzo Monti zde vytvořil celkem patnáct nástěnných maleb. Ve štukových rámech jsou od západu vyobrazeny tyto scény: Triumfující Kristus (4. 1. 4. 4a), Svatý Štěpán (4. 1. 4. 4b), centrální scéna s Apoteózou Nejsvětějšího jména Ježíš (4. 1. 4. 4c), Svatý Norbert (4. 1. 4. 4d) a Klanění narozenému Ježíši (4. 1. 4. 4e). Po stranách středového štukového zrcadla s hlavním výjevem se nachází dvě tonda s profilovaným štukovým rámem. V tondu na jižní straně sálu je provedena nástěnná malba znázorňující Spravedlnost a Mír (4. 1. 4. 5a). Její protějšek tvoří Alegorie následování Krista (4. 1. 4. 5b). Dalších osm Montiho nástěnných maleb není umístěno ve štukových rámech, nýbrž neohraničeně mezi Fontanovy zlacené štukové medailony nad okenními výklenky. Na severní straně sálu tak od západu čteme obrazy: Bůh Otec jako pramen věčné moudrosti (4. 1. 4. 5c), Mladíci zdravící se ve jménu Krista (4. 1. 4. 5d), následně tondo s Alegorií následování Krista (4. 1. 4. 5b), Církev uzdravující srdce zatvrzelců (4. 1. 4. 5e) a Bůh Otec inspirující dva mladíky (4. 1. 4. 5f). Nástěnné malby na protější straně při postupování od západu znázorňují Krista skrápějícího svou krví křesťanskou duši (4. 1. 4. 5g), Šíření víry do čtyř světadílů (4. 1. 4. 5h), tondo se Spravedlností a Mírem (4. 1. 4. 5a), Pravého Křesťana vítězího nad neřestmi (4. 1. 4. 5i) a Krista sesílajícího milost na křesťany (4. 1. 4. 5j). Malby na delších stranách sálu sledujeme jako ve dvojicích protilehlých výjevů, neboť pak začínají vykazovat jisté souvislosti, které nám usnadňují jejich čtení a vzájemnou provázanost. První dvojici maleb spojuje zobrazení postav Boha Otce a Ježíše Krista v identické poloze. Bůh Otec má na prsou monogram IHS a představuje zde toho, kdo sesílá Slovo moudrosti na zemi – Krista Ježíše. Protějškem je mu na jižní straně sám Kristus. Druhou dvojici nástěnných maleb spojuje námět šíření křesťanské víry. Třetí pár Montiho maleb je představením institucionalizované církve, kterou zde ztělesňuje personifikace Církve na

⁷³ Více ke Straussově autorství ikonografického programu viz Michaela Šeferisová Loudová, Klášter Hradisko a ikonografický program jeho malířské výzdoby, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620–1780*, 2, Katalog, Olomouc 2010, s. 255–257. V první polovině 20. století se Straussově práci věnoval taktéž Augustin Neumann, viz Augustin Neumann, *Ze slavné doby malířství moravského baroka. Dyonysius Friedrich Strauss, premonstrát a malíř moravského baroka*, Brno 1944.

severní straně místnosti a alegorie Pravého věřícího na straně protější. Dvojice nástěnných maleb u východního vstupu se motivem Boha Otce a Krista shoduje s prvním párem maleb u dveří západních. Bůh Otec je zde znázorněn nad dvojicí mladíků s knihami, kteří se k němu obracejí pro sdělení pravdy. Kristus na protější výjevu je zpodobněn se Zákonem milosti a deskami Desatera. Pod Ježíšem se nachází skupina křesťanů obklopená pohany s modlami v rukou.⁷⁴

Významová posloupnost nástěnných maleb na severní a jižní straně knihovního sálu funguje při čtení z obou stran, tedy jak od původního západního vchodu, tak od nynějších jediných dveří na východě. Jinak tomu ovšem je v případě maleb ve vrcholu klenby, které jsou komponované pro pohled od západu.

Obr. V Schéma umístění nástěnných maleb v knihovním sálu bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, Innocenzo Monti, 1702–1704.

Plnohodnotnou součástí uměleckého programu knihovního sálu je štuková výzdoba Baldassarra Fontany. Ikonografie jeho dekorací přímo souvisí se zvoleným tématem – Apoteóza Nejsvětějšího jména Ježíš. Dvanáct zlatých medailonů nad okenními výklenky představuje dvanáct synů Jákobových – tedy prefigurace Kristových apoštolů [obr. VI]. Apoštolský cyklus následně zdobí nadpraží dvanácti oken prolamujících severní a jižní stranu sálu [obr. VII]. Na Kristův původ poté poukazuje vyobrazení dvaceti čtyř starozákonních králů v ostění okenních výklenků. Taktéž dvojice zlatých medailonů po stranách kasulových rámců nad oběma portály

⁷⁴ Michaela Šeferisová Loudová, *Ve jménu moudrosti / Ikonografie barokních knihoven na Moravě v 18. století*, Brno 2018, s. 59–60.

významově souvisí s nástěnnou malbou provedenou v rámech Montim. Se scénou Klanění sousedí medailony s postavami Samsona a Joba. Nad protějším vstupem jsou po stranách scény Triumfujícího Krista znázornění Obětující Ábel a Izák na hranici dříví. Postavy v medailonech představují prefigurace Krista.⁷⁵

Dvanáct zlacených medailonů obsahuje scény s dvanácti syny Jákobovými.⁷⁶ Postavy jsou provedeny v nízkém reliéfu. Společným rysem Fontanových figur je skutečnost, že jedna noha postavy je vždy více plastická než zbytek výjevu. Noha také zpravidla vystupuje z medailonu a spočívá na jeho profilovaném rámu. Jedinou výjimkou je medailon s postavou Léviho, zde ze scény v horní polovině vystupuje špička jeho kopí. Se subtilnějším pojetím se setkáme také v případě Dana, kde je důraz kladen na plasticitu pravé ruky a nohy.

K určení ikonografie postav jsou uvedeny verše z Jákobovy závěti, ve které promlouvá ke svým synům (Gn 49).⁷⁷ Jejich vyobrazení v knihovním sálu bývalé hradiské kanonie sleduje pořadí, v němž jsou jména v Bibli zmiňována, a klade je postupně proti sobě. Cyklus začíná tondem nad prvním okenním výklenkem severní stěny po straně východního vstupu do místnosti a pokračuje jeho protějškem na stěně jižní.

Stejným způsobem čteme vyobrazení dvanácti apoštolů v nadpraží oken. Jejich vyobrazení svou posloupností neodpovídá žádnému biblickému textu, v němž jsou zmíněni. Pouze první šestice je pořadím jmenovaných apoštolů totožná s Lukášovým (Lk 6, 13–16) a Matoušovým evangeliem (Mt 10, 2–4).

Důležitým článkem výzdoby jsou také postavy čtveřice skupin velkých andělů a množství postav putti, které svými pohyby uvádějí diváka do děje umělecké výzdoby sálu a jakoby mu napovídají, jakým směrem se pohybovat a na co se dívat. Při vstupu do sálu jeho původním vchodem zachytí pohled návštěvníka anděl na levé,

⁷⁵ Viz Mlčák (pozn. 59), s. 316.

⁷⁶ Starší literatura počínaje Libuší Máčelovou hovoří při určování námětů zlacených štukových medailonů o vyobrazení starozákonních postav. K bližší identifikaci ovšem nedochází. Obecně platný konsensus o zpodobnění figur ze Starého zákona opustil až Leoš Mlčák, když dvanáct postav vyložil jako personifikace Ctností, konkrétně se má jednat o Mírnost, Přísnost, Naději, Obezřetnost, Štědrost, Ušlechtilost, Věrnost, Zdrženlivost, Čistotu, Pokoru, Sílu a Statečnost. Interpretace není autorem zdůvodněna, viz Leoš Mlčák, *K ikonografii malířské a sochařské výzdoby knihovny na Hradisku*, Historická Olomouc X, 1995, s. 70. Srov. Viz Máčelová (pozn. 10), s. 62. – Jana Zapletalová, *První štukatěři ve službách olomouckého biskupa z Lichtensteinu-Castelkorna*, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620–1780*, 2, Katalog, Olomouc 2010), s. 161–166. – HZ [Helena Zápalková], *Štuková výzdoba knihovny* (kat. č. 48), in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620–1780*, 2, Katalog, Olomouc 2010, s. 169. – Viz Šeferisová Loudová (pozn. 74), s. 62.

⁷⁷ Viz Šeferisová Loudová (pozn. 74), s. 62.

tedy severní straně. Jeho protějšek pak směřuje zrak k hlavnímu výjevu knihovny – centrální nástěnné malbě Apoteóza Nejsvětějšího jména Ježíš. Stejná situace nastává při příchodu východními dveřmi. Provázanost malířské a sochařské výzdoby je v hradiské knihovně mimořádná. Je otázkou, do jaké míry byla promyšlená dopředu, a kdy vznikala – až v průběhu prací. Tato otázka je obzvláště zajímavá při pohledu na osm Montiho alegorických výjevů vytvořených mezi Fontanovými medailony. Scény ve všech případech expandují přes profilovaný pás římsy s akantovým dekorem. Otázkou je, zda byl v daných místech pás plně vytvořen s vědomím toho, že dekor bude následně skryt pod Montiho nástěnnou malbou, nebo bylo pro práci malíře úmyslně vynecháno místo. Stejně lze uvažovat v případě nástěnných maleb umístěných v rámech. Výjevy v kruhových zrcadlech na delších stranách sálu taktéž přesahují štukový rám. Obdobně tomu je v případě scény Triumfujícího Krista, kde z rámu vystupuje nožička andílka; dále pak u nástěnné malby svatého Štěpána [obr. 26, 27]. Vzhledem k těsné blízkosti, v jaké se nachází vystupující části posledních dvou scén vůči štukovým dekoracím, si dovoluji předpokládat, že se v těchto případech jedná o části malby, které autor doplnil sekundárně.

4.1.4.1 Medailony

4.1.4.1a Ruben [obr. 28]

Cyklus zahajuje vyobrazení prvorozeného ze synů Jákobových na severní stěně sálu po pravé straně východního vchodu. „*Rubene, tys můj prvorozený, mé síly a mého mužství první plod: přední co do vznešenosti, přední co do moci*“ (Gn 49, 3). Rubena znázorňuje muž zralého věku, jehož zrak se upírá směrem k východnímu vstupu. Tělo, vyjma levé nohy, i rozevlátá drapérie jsou provedeny v nízkém reliéfu. Dle Michaely Šeferisové Loudové se Ruben levicí opírá o polštář a v pravici drží předmět podobný kahanci.⁷⁸ Při bližším pohledu na medailon je však patrné, že figura dřímá v pravé ruce předmět připomínající džbán, z něhož vylívá vodu. Ten je Rubenovým atributem i ve Weigelově bibli [obr. 29].⁷⁹ „*Jak voda vzkypěl jsi – ztratil jsi prvenství!*

⁷⁸ Ibidem.

⁷⁹ Christoph Weigel, *Biblia Ectypa: Bildnußen auß Heiliger Schrifft deß Alt- und Neuen Testaments, in welchen Alle Geschichte und Erscheinungen deutlich und schrifttmäßig Zu Gottes Ehre und Andächtiger Seelenerbaulicher beschauung vorgestellet werden*, Augsburg, 1695, s. 51.

Do ložnice svého otce vstoupil jsi, mé lože odvážil ses poskvřnit“ (Gn 49, 4). Atributy proto zřejmě neodkazují na ono znesvěcené lože, nýbrž na počátek čtvrtého verše věnovanému Rubenovi, ve kterém je přirovnán k vodě, která vzkypěla. Rubenova levice by pak nespočívala na polštáři, ale na oblacích, které doprovázejí i další postavy synů Jákobových.

4.1.4.1b Šimeón [obr. 30]

Šimeón je pojat jako muž středního věku s přilbicí ověncenou chocholy, mečem v pravé a štítem v levé ruce. Jeho pohled směřuje k východu, stejně jako u Rubena na protější straně.

4.1.4.1c Lévi [obr. 31]

Léviho představuje mladý muž oděn do zbroje a kopím v levé ruce. Špice kopí spočívá na rámu medailonu. Pohled má též upřený k východu.

K postavám bratří Šimeóna a Léviho se vztahují tato slova z Jákobovy závěti: *„Šimeon a Levi, to jsou bratři; jejich meče jsou kruté nářadí“ (Gn 49, 5). V bibli Christophera Weigela jsou zobrazení s těmiž atributy jako v případě Fontanových reliéfů.⁸⁰*

4.1.4.1d Juda [obr. 32]

Další z bratří Juda je taktéž zobrazen s přilbicí s chocholem na hlavě. V levé ruce drží žezlo a pod jeho pravíci je ve velmi nízkém reliéfu proveden mladý lev vztahující se ke slově Jákobovým: *„Mladý lev je Juda; svou kořistí jsi vzrostl, synu můj! Schouli se, jako lev ulehl, jako lvice – kdo přiměje ho vstát? Vůdcovská hůl nevzdálí se od Judy, žezlo v jeho klíně zůstane, než přijde Ten, jemuž náleží a jehož budou poslouchat národy“ (Gn 49, 9–10).*

4.1.4.1e Zabulon [obr. 33]

V medailonu vedle Léviho pak *„Zabulon u mořského břehu bydlí, pro lodi bude přístavem, až k dalekému Sidonu se přivine“ (Gn 49, 13). Atributem zde je veslo a za ním snad jen v náznaku provedená část kotvy. Rybu s otevřenou tlamou, jak ji*

⁸⁰ Ibidem.

zmiňuje Michaela Šeferisová Loudová, ovšem v reliéfu nespátřuji.⁸¹ Zabulonův pohled směřuje vzhůru.

4.1.4.1f Isachar [obr. 34]

Na protější jižní straně je zobrazen Isachar. „*Isachar je osel houževnatý, mezi ohradami ležící. Až uvidí odpočinek, jak dobrý je, a zemi, jak je líbezná, hřbet sehne, aby břímě nosil, stane se nevolníkem, otrokem!*“ (Gn 49, 14–15). Postavu Isachara v medailonu doplňuje oslí hlava a koš s nákladem, od něhož syn Jákobův odvrací zrak směrem na východ.

4.1.4.1g Dan [obr. 35]

Dalším zobrazeným je Dan, který v drží hada ve své pravici a pohled upírá dolů k hlavě koně. „*Dan soudit bude lid svůj jako jeden z kmenů Izraele. Hadem na cestě bude Dan, růžkatou zmijí na stezce, jež koně uštkne do paty a jezdec se skácí zpět*“ (Gn 49, 17).

4.1.4.1h Gád [obr. 36]

„*Gád – horda se na něj nahrne, on se však v patách vrhne za ní*“ (Gn 49, 19). Znázorněn je jako muž s přilbicí na hlavě a krátkým mečem. Je zachycen jakoby ve střehu s pohledem směřujícím k západu.

4.1.4.1i Ašer [obr. 37]

Ašera znázorňuje muž, jehož pravice spočívá na džbánu, pod nímž jsou zobrazena jablka. „*Ašer bude mít tučný pokrm, královské lahůdky obstará*“ (Gn 49, 20).

4.1.4.1j Neftalí [obr. 38]

„*Neftalí je laň vypuštěná, jež vrhá krásné kolouchy*“ (Gn 49, 21). Neftalího stejně jako ve Weigelově bibli doprovází jelen proveden ve velmi nízkém reliéfu [obr. 39]. Neftalí zde tedy znázorňuje samu laň, k níž jej přirovnává jeho otec.

4.1.4.1k Josef [obr. 40]

Poslední medailon na severní straně zachycuje Josefa s přilbicí, lukem v levé a šípem v pravé ruce. „*Josef je ratolest plodná, plodná ratolest nad pramenem, jejíž výhonky*

⁸¹ Viz Šeferisová Loudová (pozn. 74), s. 62.

se po zdi pnou.“ (Gn 49, 22) „*Pevný však zůstal jeho luk, přijaly sílu paže rukou jeho z rukou Mocného Jákobova*“ (Gn 49, 24). Josefův pohled se upírá k západnímu vchodu.

4.1.4.1l Benjamín [obr. 41]

Benjamín jako nejmladší syn Jákobův uzavírá cyklus vyobrazení medailonem na jižní straně knihovního sálu. Zobrazen je spolu s ovci, sám pak dle slov svého otce představuje vlka: „*Benjamín jako dravý vlk ráno úlovek bude žrát a večer svou kořist rozdělí.*“ (Gn 49, 27). Jeho pohled taktéž směřuje k západu.

Obr. VI Schéma umístění dvanácti zlacených štukových medailonů v knihovním sálu bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, Baldassarre Fontana, 1702–1704.

Následuje čtveřice medailonů umístěných v páru po stranách nástěnných maleb nad oběma portály.

4.1.4.2 Čtveřice medailonů

4.1.4.2a Samson [obr. 42]

Samsona představuje muž s oslí čelistí v pravé ruce a dvěma padajícími sloupy v pozadí. Oboje odkazuje k biblickým textům o Samsonovi a jeho pobití Filištínských. Našel čerstvou oslí čelist, popadl ji a pobil s ní tisíc mužů. Samson tehdy řekl: „*Čelistí osla oslům jsem čelil, čelistí osla tisíc jich skolil!*“ (Sd 15, 15–

16). „*Pak nahmatal oba prostřední sloupy, které držely chrám, a opřel se o ně, pravicí o jeden a levicí o druhý. „Ať zemřu i s těmi Filištíny,“ zvolal Samson a zatlačil vší silou, takže se chrám zřítíl na vládce i na všechny lid uvnitř. Tak jich zabil při své smrti více než za svého života*“ (Sd 16, 29–30).

4.1.4.2b Izák [obr. 43]

Izák je zde znázorněn na hranici dříví, tedy v momentu, kdy se jej jeho otec Abrahám chystá obětovat Bohu. „*Když přišli na místo, jež mu Bůh určil, Abraham tam postavil oltář a narovnal dřevo. Pak svázal svého syna Izáka a položil ho na dřevo na oltáři*“ (Gn 22, 9).

4.1.4.2c Ábel [obr. 44]

Scéna třetího medailonu je obrazem obětujícího Ábela. „*(...) zatímco Ábel ji přinesl z prvorozených ovcí svého stáda a z jejich tuku. Hospodin našel zalíbení v Ábelovi a v jeho oběti, (...)*“ (Gn 4, 4).

4.1.4.2d Job [obr. 45]

Medailon s postavou Joba jej představuje v momentu jeho utrpení, kdy jej Hospodin vydal satanovi, aby vyzkoušel Jobovu bezúhonnost, poctivost a bohabojnost. „*S tím satan od Hospodina odešel a ranil Joba od hlavy až k patě hroznými vředy. Job seděl v popelu a škrábal se střepem*“ (Job 2, 7–8).

4.1.4.3 Apoštolský cyklus

4.1.4.3a Svatý Petr [obr. 46]

Cyklus vyobrazení apoštolů v okenních špaletách zahajuje postava svatého Petra v první špaletě na severní stěně u východního vstupu do knihovního sálu. Petr je zde zobrazen jak muž s vousy a dvojicí klíčů, tedy svým tradičním atributem.

4.1.4.3b Svatý Ondřej [obr. 47]

Na protější stěně zahajuje řadu Petrův bratr Ondřej, který je zde zpodobněn jako muž s plnovousem a tzv. ondřejským křížem v pozadí.

4.1.4.3c Svatý Jakub Větší [obr. 48]

Vedle Petra je v druhé okenní špaletě zobrazen Jakub Větší s poutnickou holí. Vzezřením je podobný Kristu Ježíši.

4.1.4.3d Svatý Jan [obr. 49]

Jakubovým protějškem je jeho bratr Jan, bezvousý muž držící kalich s hadem ve své pravici.

4.1.4.3e Svatý Filip [obr. 50]

Třetí špaletu na severní straně zdobí vyobrazení svatého Filipa s křížem.

4.1.4.3f Svatý Bartoloměj [obr. 51]

Na protější straně se nachází svatý Bartoloměj se svým tradičním atributem – nožem.

4.1.4.3g Svatý Pavel [obr. 52]

Svatý Pavel není zobrazen typicky s mečem, nýbrž s perem a knihou v ruce. Zdůrazňuje se tedy jeho role coby autora epištol, nikoli jako mučedníka.

4.1.4.3h Svatý Juda Tadeáš [obr. 53]

Pavlovým protějškem je zde Juda Tadeáš znázorněn s kopím.

4.1.4.3i Svatý Jakub Menší [obr. 54]

Jakuba Menšího představuje muž s valchařskou tyčí, kterou byl ubit.

4.1.4.3j Svatý Šimon zvaný Horlivec [obr. 55]

Vyobrazení Šimona Horlivce se nachází v předposledním výklenku jižní strany sálu. Zobrazen je s pilou.

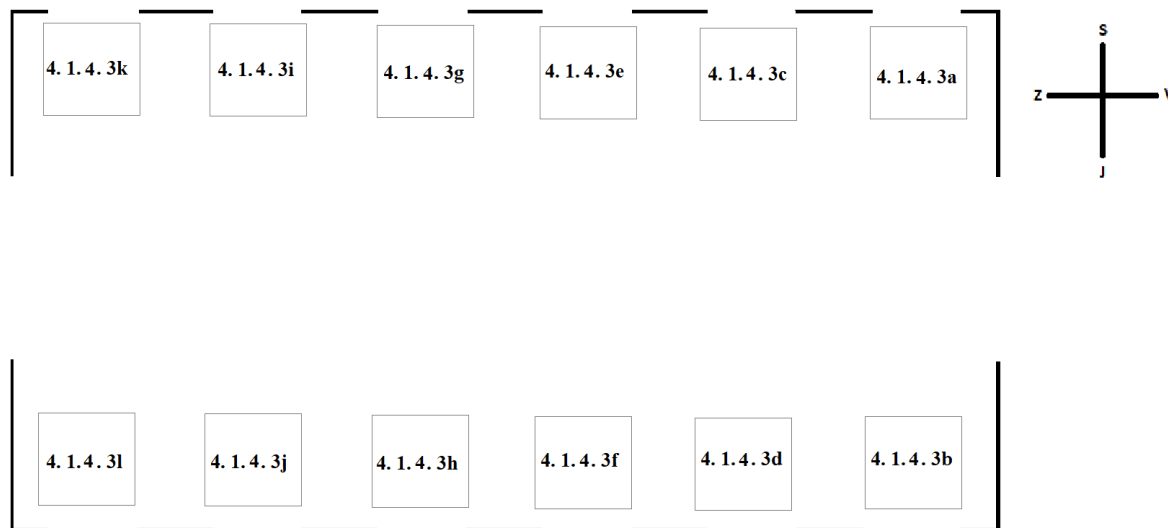
4.1.4.3k Svatý Tomáš [obr. 56]

Tomáš uzavírá řadu na severní straně knihovny, zobrazen je se svým atributem – úhelníkem na znamení paláce, který vystavěl v Indii.

4.1.4.3l Svatý Matouš [obr. 57]

Matouš zakončuje řadu apoštolů na jižní straně. V pravé ruce drží sekeru odkazující na jeho utrpení. Přes rameno má snad přepásaný měšec, který odkazuje na jeho povolání celníka.

Postavy Petra (4. 1. 4. 3a), Ondřeje (4. 1. 4. 3b), Tomáše (4. 1. 4. 3l) a Matouše (4. 1. 4. 3k) jsou doplněny reliéfy palmových ratolestí převázaných stuhou. Zbývajících osm figur v nadpraží je zobrazeno s růžemi či listovím.

Obr. VII Schéma štukových reliéfů apoštolského cyklu v nadpraží oken v knihovním sálu bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, Baldassarre Fontana, 1702–1704.

Po stranách okenních výklenků je v nízkém reliéfu zobrazeno dvacet čtyři starozákonních králů, kteří jsou považováni za přímé předky Ježíše Krista. Postavy nejsou natolik diferenciovány, aby byla možná jejich přesnější identifikace. Dá se předpokládat, že pořadí postav bude odpovídat tomu, v němž jsou zmíněny v Bibli. „*Jišaj pak zplodil krále Davida. David zplodil Šalomouna z manželky Uriášovy, Šalomoun zplodil Rechoboáma, Rechoboám zplodil Abiáše, Abiáš zplodil Asu, Asa zplodil Jošafata, Jošafat zplodil Jehorama, Jehoram zplodil Uziáše, Uziáš zplodil Jotama, Jotam zplodil Achaze, Achaz zplodil Ezechiáše, Ezechiáš zplodil Menašeho, Menaše zplodil Amona, Amon zplodil Jošiáše, Jošiáš zplodil Jekoniáše a jeho bratry a pak přišlo babylonské zajetí. Po odvlečení do Babylonu Jekoniáš zplodil Šealtiel, Šealtiel zplodil Zerubábel, Zerubábel zplodil Abihuda, Abihud zplodil Eliakima, Eliakim zplodil Azora, Azor zplodil Sádoka, Sádok zplodil Achima, Achim zplodil Eliuda, Eliud zplodil Eleazara, Eleazar zplodil Matana, Matan zplodil Jákoba a Jákob zplodil Josefa, muže Marie, z níž se narodil Ježíš zvaný Kristus.*“ (Mt 1, 6–16) Ježíš Kristus tak přijímá dědictví svých předků, když usedá na Davidův trůn, jak prorokoval Izaiáš: „*Jeho vláda stále poroste a jeho pokoj bude bez konce. Na Davidově trůnu usedne, aby vládl jeho království, aby je ustanovil a upevnil*

právem a spravedlností od toho dne až navěky. Horlivost Hospodina zástupů to způsobí!“ (Iz 9, 5–6) Totéž opakuje svatý Lukáš: „Bude veliký, bude nazýván Synem Nejvyššího a Hospodin, náš Bůh, mu dá trůn jeho otce Davida.“ (Lk 1, 32)⁸²

4.1.5 Štuková výzdoba bývalého zimního refektáře

Datace: asi 1703

Vlastník/správce: Vojenská nemocnice Olomouc

Prameny a literatura: Chvostek, 1951; Perůtka, 1981; Mlčák, 2020

Bývalý zimní refektář (nebo tzv. kulečnickový sál) se nachází v prvním patře spojovacího křídla konventu přímo nad kapitulní kaplí (10). Leopold Chvostek určil za autora plastické výzdoby dané místnosti Baldassarra Fontanu.⁸³ Marek Perůtka následně hovoří o zbytečných nástropní štukové výzdoby – konkrétně o zrcadlových rámech s rostlinným dekorem a hlavách andílků.⁸⁴ Do místnosti nám nebyl umožněn přístup, nelze se tedy vyjádřit k aktuálnímu stavu dekorací.

4.2 Nezachovaná díla

4.2.1 Výzdoba bývalého letního refektáře

Datace: 1692–1693

Vlastník/správce: Vojenská nemocnice Olomouc

Prameny a literatura: Cerroni, 1807; Máčelová, 1949; Tíkal, 1954; Perůtka 1981; Karpowicz, 1990

Letní refektář se nachází v přízemí severního křídla konventu (4). Jeho severní stěna je prolomena šesti okny do konventní zahrady, jižní stranu člení zazděné arkády.

Libuše Máčelová se s odvoláním na J. P. Cerroniho zmiňuje o tom, že Baldassarre Fontana v roce 1693 pracoval na výzdobě refektáře kláštera.⁸⁵ Kromě Baldassarra Fontany se na nich podílel také olomoucký sochař František Leblas (asi 1640–1710), jehož dílem byly štukové rámy na boční stěně.⁸⁶ Štuková výzdoba refektáře se nedochovala, neboť byl k roku 1751 přestavěn.

⁸² Zmíněno již v práci Michaely Šeferisové Loudové, viz Šeferisová Loudová (pozn. 74), s. 68.

⁸³ Viz Chvostek (pozn. 12), s. 81.

⁸⁴ Viz Perůtka (pozn. 13), s. 63.

⁸⁵ Viz Máčelová (pozn. 10), s. 25.

⁸⁶ Viz Tíkal (pozn. 38), s. 37.

4.2.2 Interiér bývalého konventního kostela

Datace: 1718

Vlastník/správce: Vojenská nemocnice Olomouc

Prameny a literatura: MZA, E55; Máčelová, 1949; Tíkal, 1954; Perůtka, 1981, Karpowicz 1990

V roce 1718 se Baldassarre Fontana podílel na výzdobě konventního kostela (6). Dle Libuše Máčelové zde „provedl hlavní oltář, hlavice sloupů, anděly nad lisénami, novou kazatelnu se štukaturou a oltář sv. Štěpána. Zároveň vyzdobil náhrobek zakladatelů štukovými sochami místo původních dřevěných.“⁸⁷ Dle Marka Perůtky nebyl Fontana autorem hlavního oltáře, nicméně doplnil jeho výzdobu o zmíněné plastiky andělů a sloupové hlavice ze štuku. Dále pak vyzdobil boční oltáře sv. Augustina, sv. Norberta, sv. Štěpána, sv. Josefa a kruchtu kostela.⁸⁸ Z Fontanovy práce pro konventní kostel se dodnes dochoval pouze fragment bočního oltáře sv. Augustina [obr. 58, 59, 60].⁸⁹

⁸⁷ Viz Máčelová (pozn. 10), s. 28.

⁸⁸ Viz Perůtka (pozn. 13), s. 55.

⁸⁹ Oltář byl v minulosti restaurován, restaurátorskou zprávu se ovšem nepodařilo v archivech dohledat. Bližší informace vztahující se ke stavu oltáře před restaurováním či rozsah restaurátorských prací tedy není znám.

4.2.3 Oltář kapitulní kaple

Datace: před rokem 1725

Vlastník/správce: Vojenská nemocnice Olomouc

Prameny a literatura: Cerroni, 1807; Máčelová, 1949; Tikal 1954; Karpowicz, 1990; Mlčák, 2020

V roce 1720 byla hradiským převorem a pozdějším opatem Norbertem Umlaufem (1632–1741) navržena výstavba nového oltáře pro kapitulní kapli. Na vybudování oltáře bylo věnováno 300 zlatých, polovina obnosu byla vyplacena Baldassarru Fontanovi. V roce 1725 byl oltář upravován, dodnes se ale nezachoval.⁹⁰

4.3 Sporná díla

4.3.1 Štuková výzdoba bývalé přípravný ke stolování

Datace: asi 1693

Vlastník/správce: Vojenská nemocnice Olomouc

Prameny a literatura: Chvostek, 1951; Mlčák, 2002

Prostor přípravný na stolování (5) se nachází v severním křídle konventu a svou východní stranou přiléhá k letnímu refektáři, s nímž je dnes spojen dveřmi. Místnost se dvojicí oken na severu otevírá do zahrady, na protější straně se nachází vchod z ambitu. Přípravna ke stolování je zaklenuta zrcadlovou klenbou s lunetami, jejichž hrany pokrývá vegetabilní štukový dekor. Lunety dosedají na přízvední pilastry s římsovými hlavicemi. Nad hlavicemi je vytvořeno celkem šest figurálních štukových reliéfů s postavami putti. Postavy andílků jsou nad jejich hlavami doplněny plastickými nápisovými stuhami, jejichž znění není známo. Kouty klenby zdobí štukové kytice růží převázané stuhou a provlečené menšími věnci opět z růží.

Leoš Mlčák určuje ikonografii výzdoby jako šest lidských věků personifikovaných šesticí andělů s příslušnými atributy.⁹¹

⁹⁰ Viz Mlčák (pozn. 66), s. 12–13.

⁹¹ Viz Mlčák (pozn. 59), s. 310–311.

4.3.1.1 Věk Adamův

Věk Adamův znázorňuje andílek s plameny nad hlavou sedící na oblacích. Pravou rukou si podpírá hlavu a v levé drží zeměkouli, kterou pozvedá vzhůru.

4.3.1.2 Věk Noemův [obr. 61]

Věk Noemův připomíná anděl s olivovou ratolestí v levé ruce.

4.3.1.3 Věk Abrahamův

Věk Abrahamův představuje putto s listinou odkazující na boží smlouvu s člověkem.

4.3.1.4 Věk Davidův

Věk Davidův je znázorněn andělem s ratolestí vinné révy a medailonem krále.

4.3.1.5 Věk babylonského lidu [obr. 62]

Věk babylonského lidu zobrazuje putto s mušlí v levé ruce.

4.3.1.6 Poslední z lidských věků [obr. 63]

Poslední lidský věk započatý narozením Ježíše Krista symbolizuje anděl s holubicí a drapérií posetou lidskými uchy.

Štukovou výzdobu místnosti poprvé připisuje Fontanovi Leopold Chvostek ve své disertační práci. Činí tak na základě slohové analýzy.⁹² Nezávisle na Chvostkově tvrzení se pro Fontanovo autorství vyjádřil již zmíněný Leoš Mlčák, který taktéž provedl interpretaci figurální výzdoby.⁹³ Svoji hypotézu zakládá na množství rukopisných analogií, mimo jiné na výzdobě Andělského schodiště či místní knihovny. Dále pak také na faktu, že přílehlý letní refektář prokazatelně vyzdobil Baldassarre Fontana.⁹⁴ Osobně se však domnívám, že ze slohového hlediska nelze výzdobu přípravny ke stolování považovat za dílo Baldassarra Fontany.

⁹² Viz Chvostek (pozn. 12), s. 81.

⁹³ Nezávislost na práci Leopolda Chvostka předpokládám vzhledem k tomu, že jej Leoš Mlčák necituje.

⁹⁴ Viz Mlčák (pozn. 59), s. 311.

Figurální štuky nedosahují takové kvality, jako je tomu ve zbylých prostorách, kde je Fontanovo autorství jasně prokázáno. Postavy putti postrádají plasticitu a detail typický pro tohoto umělce. Provedení drapérie se svým pojetím liší od Fontanova dynamického rukopisu. Pro srovnání lze uvést drapérie ženských postav na klenbě Andělského schodiště vytvořené přibližně ve stejné době. V případě listovcového ornamentu užitého na hranách výsečí odkazuje Leoš Mlčák na podobnost s klenbou hradiské knihovny.⁹⁵ Při porovnání výzdoby zmíněných míst není podobnost přesvědčivá, právě naopak. Jeví se navíc jako nepravděpodobné, že by Fontana proslulý svými bohatými festony, v nichž užíval opakovaně těch samých květů, zvolil pro výzdobu této místnosti pouze jediný ornament. Rozdíly v provedení jsou též patrné při porovnání květů růží provedených zde a na klenbě knihovny. Vzhledem k charakteru štukové výzdoby přípravný ke stolování si dovoluji domnívat se, že se nejedná o dekorace vytvořené Baldassarrem Fontanou.

4.3.2 Štuková výzdoba východního křídla bývalé prelatury

Datace: 1727

Vlastník/správce: Vojenská nemocnice Olomouc

Prameny a literatura: Cerroni, 1807; Nowak, 1892; Máčelová, 1949; Chvostek, 1951; Tíkal, 1954; Perůtka, 1981; Helma, 1998; Živný, 2002; Suchánek, 2007

V roce 1727 údajně vyzdobil Baldassarre Fontana spolu s Antoniem Riccou pokoje opata v prvním patře východního křídla prelatury (8) až po hlavní sál nad vjezdním vestibulem.⁹⁶ Libuše Máčelová například ve své práci nepokládá tuto realizaci za „zakázku velkého rozsahu, neboť hlavní výzdoba v budově prelatury vznikla až v druhé čtvrtině 18. st. A je dílem J. Winterhaltra.“⁹⁷ Dílo pak nezmiňuje v seznamu dochovaných prací Baldassarra Fontany na Moravě. Leopold Chvostek hovoří o dobrém dochování malířské i plastické výzdoby těchto prostor, které taktéž považuje za dílo této dvojice umělců.⁹⁸ Zda-li se jedná o tvrzení založené na osobní prohlídce daných prostor, není známo. Dalším badatelům, například panu Marku Perůtkovi, již nebyl přístup do místností umožněn. Dnes jsme měli možnost se dostat pouze do bývalé kaple opata (9).

⁹⁵ Ibidem.

⁹⁶ Viz Chvostek (pozn. 12), s. 85.

⁹⁷ Viz Máčelová (pozn. 10), s. 30. Míněno Josef Winterhalder starší (1702–1769).

⁹⁸ Viz Chvostek (pozn. 12), s. 85.

Kaple se nachází v prvním patře jihovýchodní nárožní věže prelatury. Místnost je přístupná z vedlejšího audienčního pokoje a ven se otevírá pětící oken. Prostor je vyzdoben mramorem, zlacením, štukaturou a iluzivní nástěnnou malbou v kopuli. Ostění oken zdobí zlacený štukový dekor [obr. 64]. Nad okenními výklenky jsou provedeny zlacené štukové škeble v horní části doplněné stuhou a festonem [obr. 65]. Ve středu klenební malby je zobrazena nebeská sféra s Nejsvětější Trojicí. K hlavnímu výjevu vzhlíží s adoračním gestem sv. Štěpán, hlavní patron premonstrátské kanonie, doplněn o své atributy – kameny a mučednickou ratolest. Svatého Štěpána doprovází dvojice andělů. U paty klenby jsou dále namalované tři skupiny postav. Vlevo od svatého Štěpána je zobrazen svatý opat Siard z Mariengarde podávající chleba starci u svých nohou. Vyobrazení opata doplňuje personifikace Lásky. Napravo od svatého Štěpána je zobrazen svatý Norbert z Xanten s personifikací Víry. Poslední skupinu tvoří postavy svatého Cyrila a Metoděje křtící knížete Svatopluka. Skupinu doprovází personifikace Naděje. V malovaných medailonech jsou u paty klenby zobrazeni čtyři církevní otcové – svatý Augustin, svatý Ambrož, svatý Jeroným a svatý Řehoř. Nad vstupním portálem se ve zlaceném rámu nachází portrét papeže Benedikta VIII. (1724–1730) Ve spodní části je rám portrétu doplněn o plastické palmové překřížené palmové ratolesti. Horní část zdobí dvě okřídlené hlavy andílků [obr. 66, 67].⁹⁹

Jméno Baldassarra Fontany není v archivních pramenech a literatuře jasně spojeno s výzdobou této místnosti. K potvrzení Fontanova autorství dané plastické výzdoby se v jejím provedení nepodařilo najít dostatečné množství rukopisných stylových analogií, proto se domnívám, že se sám Baldassarre Fontana na výzdobě bývalé opatovy kaple nepodílel.¹⁰⁰

⁹⁹ Viz Suchánek (pozn. 55), s. 95. Pavel Suchánek je prvním autorem, který ikonografii interpretuje tímto způsobem. Ve své knize vyvrací hypotézy starších autorů.

¹⁰⁰ Pro vytvoření daného závěru byla zásadní fotodokumentace z restaurátorského průzkumu Jana Živného, ve které jsou zdokumentovány i dnes nepřístupné prostory bývalé prelatury. Jan Živný, Restaurátorský průzkum v 1. patře jihovýchodní části Vojenské nemocnice v Olomouci (dle požadavků SUPP), Praha, 2002. Nepublikováno, uloženo v NPÚ ÚOP v Olomouci, sg. RP-308.

ZÁVĚR

V rámci práce bylo zdokumentováno angažmá sochaře a štukatéra Baldassarra Fontany v bývalé premonstrátské kanonii Hradisko u Olomouce, jeho dochované i nedochované práce vytvořené pro místní řád. Sám Baldassarre Fontana byl představen jako zástupce fenoménu tzv. umělecké migrace. Význam tohoto vagantního umělce z oblasti lombardsko-ticinských jezer tkví právě a především v importu italských výtvarných vlivů do umění v oblasti Moravy. Baldassarre Fontana vtisknul svůj osobitý styl odrážející prvky římské berniniovske školy interiérům mnoha moravských památek. Není totiž pochyb o tom, že Fontanovo dílo patří k tomu nejkvalitnějšímu, co mohlo území Moravy, ale i Polska, nabídnout v poslední čtvrtině 17. století – až do třicátých let 18. století. Umělec poučený italskými, konkrétně snad římskými, trendy přinesl do sochařství přelomu století na našem území více naturalistické pojetí štukatury, dynamiku, odlehčenost a zároveň autentickou plasticitu v pojetí štukových dekorací. Zásadním přínosem barokní umělecké scéně je Fontanova schopnost organického sloučení štukové výzdoby s nástěnnými malbami i samotnou architekturou. Té dosahuje díky mistrné práci s iluzí, které dosahuje především použitím různé výšky reliéfů a míry plasticity. Štuková výzdoba se ve Fontanově pojetí stává plnohodnotnou složkou a aktivním účastníkem ikonografického programu dekorovaných prostor. Jeho dílo vytvořené pro hradiské premonstráty je toho skvělou ukázkou.

Fontanovy realizace provedené v prostorách Klášterního Hradiska byly v rámci bakalářské práce podrobeny stylové a ikonografické analýze. Využito přitom bylo dostupných pramenů, literatury a prohlídky výzdoby in situ. Potvrdili jsme autorství Baldassarra Fontany u štukové výzdoby Andělského schodiště, bývalé kapitulní kaple Panny Marie Sněžné, bývalé konventní sakristie a prostoru knihovny. Fontanův rukopis byl patrný i na fragmentu bočního oltáře sv. Augustina, který představuje pozůstatek Fontanovy tvorby pro interiér konventního kostela. V případě dekorací, u nichž se informace s ohledem na Fontanovo autorství liší, byly na základě těchto postupů předestřeny důvody pro či proti uznání Baldassarra Fontany za jejich autora. Vyjádřili jsme proto nesouhlas s uváděním Baldassarra Fontany jakožto autora štukových dekorací sálu přípravný pro stolování v přízemí severního křídla konventu. Pro jeho autorství nebylo nalezeno dostačující množství pramenů či zpráv. Slohový rozbor zdejší štukové výzdoby navíc nenesl prvky typické pro rukopis

daného umělce. Na základě stylové analýzy lze předpokládat, že dekorace snad zhotovil některý z příslušníků Fontanovy dílny. Neméně pravděpodobné ovšem je, že se jedná o výzdobu mladšího data. V době psaní této práce bohužel nebyl umožněn přístup do všech prostor, ve kterých by se měla nacházet Fontanova štuková výzdoba. Nedostali jsme se tak do bývalého zimního refektáře neboli kulečnickového sálu v prostoru nad bývalou kapitulní kaplí. Taktéž jsme nemohli navštívit opatovy pokoje ve východním a jižním křídle prelatury, a zdokumentovat tak tamější výzdobu. Její aktuální stav a podíl samotného štukatéra Baldassarra Fontana na její tvorbě tedy nebylo možné zhodnotit. Informace k jeho konkrétní činnosti v místnostech prelatury navíc vůbec neexistují nebo se omezují na konstatování faktu, že smlouva na vytvoření štukových dekorací byla uzavřena v roce 1727 s Antoniem Riccou a Baldassarre Fontana pracoval po jeho boku. Ze zmíněných opatových pokojů v budově nové prelatury bylo možné prohlédnout si výzdobu v prvním patře jihovýchodní nárožní věže – bývalé opatovy kaple. Z pohledu na dekoraci této místnosti nelze pozorovat charakteristické prvky, které by významně naznačovaly, že zde pracoval přímo Baldassarre Fontana. Pokud budou v budoucnu zpřístupněny další prostory prelatury, snad bude možné odpovědět na otázku Fontanova podílu na její výzdobě. Dnešní chod vojenské nemocnice ovšem možnost prohlídky značně ztěžuje, což je samozřejmě pochopitelné.

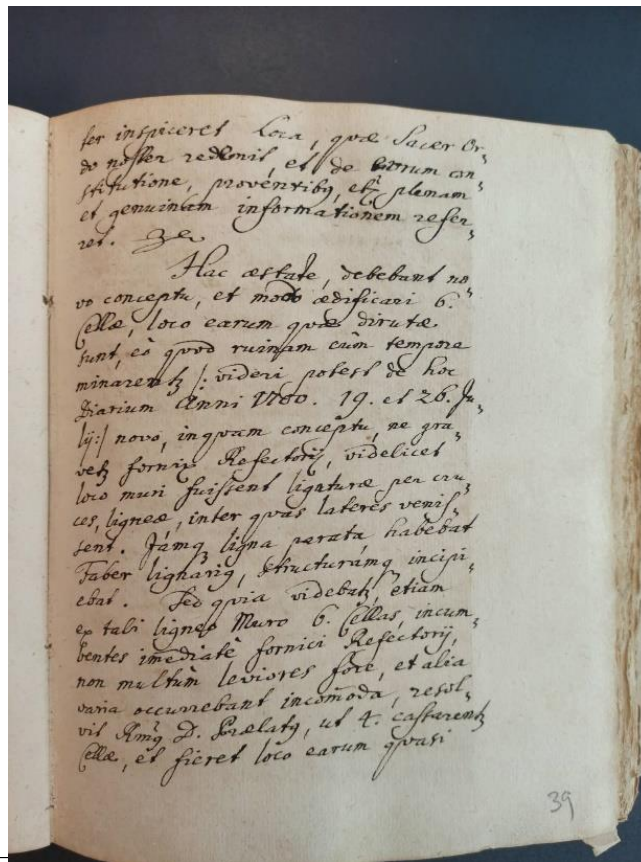
Baldassarre Fontana představuje jednoho z nejkvalitnějších umělců přelomu 17. a 18. století, a není proto divu, že u nás patřil také k těm nejvyhledávanějším. Přesto je jeho osoba obklopena řadou nezodpovězených otázek. Zejména školení tohoto sochaře a štukatéra, který svůj charakteristický styl přinesl za hranice své domoviny, zůstává zatím opředeno tajemstvím. V souvislosti s životem a působením tohoto umělce se tedy otevírá ještě značné množství možností pro budoucí bádání.

ANOTACE

Jméno a příjmení	Kristýna Ševčíková
Katedra	Katedra dějin umění
Vedoucí práce	Doc. PhDr. Jana Zapletalová, Ph.D.
Rok obhajoby	2022
Název práce	Štuková výzdoba Baldassarra Fontany a jeho spolupracovníků v bývalé premonstrátské kanonii Hradisko u Olomouce
Název práce v angličtině	Stucco decoration by Baldassarre Fontana and his collaborators in the former Premonstratensian canonry of Hradisko near Olomouc
Anotace	<p>Sochař a štukatér Baldassarre Fontana (1661–1733) se řadí k nejkvalitnějším umělcům přelomu 17. a 18. století na Moravě. Od počátku devadesátých let 17. století pracoval na výzdobě bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce. Během svého působení pro místní řád, které trvalo s přestávkami bezmála třicet let, vyzdobil Baldassarre Fontana množství sálů kanonie, mezi něž patří například prostor bývalé kapitulní kaple, knihovny a další. Práce se zaměří na stylovou a ikonografickou analýzu dochovaných štukových dekorací. Pozornost bude taktéž věnována vztahu štukové výzdoby a nástěnných maleb. Cílem práce je pojednání o Fontanově angažmá na Hradisku u Olomouce, dokumentace štukových dekorací</p>

	a jejich zasazení do kontextu Fontanovy tvorby na Moravě.
Anotace v angličtině	The sculptor and plasterer Baldassarre Fontana (1661–1733) ranks among the best artists of the turn of the 17th and 18th centuries in Moravia. From the beginning of the 1790s, he worked on the decoration of the former Premonstratensian canonry Hradisko near Olomouc. During his work for the local order, which lasted almost thirty years with breaks, Baldassarre Fontana decorated many halls of the canonry, which include, for example, the area of the former chapter chapel, the library and others. The work will focus on the stylistic and iconographic analysis of preserved stucco decorations. Attention will also be paid to the relationship between stucco decoration and wall paintings. The aim of the work is to discuss Fontana's involvement in Hradisko near Olomouc, document the stucco decorations and place them in the context of Fontana's work in Moravia.
Počet stran	127
Počet znaků včetně mezer	76 838

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr. 1 Výpis z deníků kanonie vztahující se k Fontanově práci na výzdobě knihovny, 1702.

Sala. Duae porro cellae sunt extru-
 ctæ, quarum una in trabe et unius
 foveis pendet sine fornicibus; loco
 fornicis autem est tabulatura
 gypso incrustata. Pariter Sa-
 la, loco fornicis loco habet asseres
 gypso per stucatores cum deco-
 ris figuris incrustatos. Pari-
 mentum vero sicut fornicis Refectorij
 ab omni gravedine. sic fornicis libe-
 ris sicut ab arculario, tabulatura
 mundiore ex asseribus factum.
 Per hanc Salam ex necessitate,
 ut sic dicam, factam, magnum
 accessit edificio ornamentum.
 Maxime ubi hoc Autumnus eam
 exornavit penicillis elegans, ut vo-
 cant in fresco Itali Pictoris,
 qui cum stucatore Italo, Baltha-
 sare, nobis iam bene noto sicut ipse
 enim in Refectorio nostro labora-
 vit; sed in sua arte bene perito,
 ex Colonia, ubi pluribus annis
 varios habuit labores, discessit

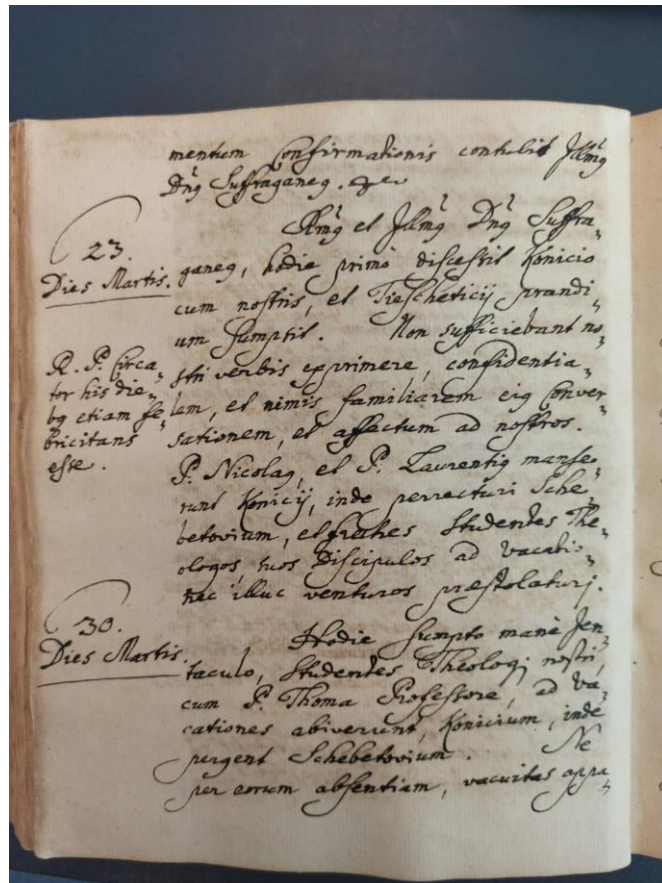
Obr. 2 Výpis z deníků kanonie vztahující se k Fontanově práci na výzdobě knihovny, 1702.

ff tumultu bellicos, inter Suecum
 et Polonos, et ad nos venit, Labo
 remq; in nova Bibliotheca nostra
 suscepit: et quia etiam de Jaso,
 stante Victoris, pro eadem Biblio
 theca exornanda, in varijs iam locis
 fuit inquisitum, hunc secum addu
 ctum ex Colonia recomendarit,
 cui probando, Sala memorata est
 data pingenda. ~

In Bibliotheca nova Labo
 raturus Architectores per dies circiter
 Mentis, ubi frigora supervenerunt
 cessaverunt. Et principalis quidem
 Balthasar, ad Italiam iussit ad ami
 cos, et simul Fratri suo, qui vult fieri
 ri Kenig, Dismissoriales intendit pro
 curare. Reliquis per hiemem datus
 est labor hinc in pediculis.

Victor Sala in ambitu
 conventus ~~exata~~ perpeta, suscepit
 laborem in Refectorio, quod ~~est~~
 per tot annos imperfectum manebat

Obr. 3 Výpis z deníků kanonie vztahující se k Fontanově práci na výzdobě knihovny, 1702.

Obr. 4 Výpis z deníků kanonie vztahující se k Fontanově práci na výzdobě knihovny, 1702.

real in Suro, ex Sacro Monte sub Septemb.
 aliqui ad conventum vocati.
 P. Jyngatig, et S. Joannes loco va-
 cationam obtinuerunt à Superis,
 ubi licentiam pergendi ad suos
 Amicos, Stranicum ubi praem
 germanum habet S. Joannes, et
 deinde Nikolsburgam, ubi P. Jyngatig
 habet Petrualem, loci canonicum,
 D. Jacobum Tilcher: P. Joannis
 autem parens et amici, propè
 Nikolsburgam habent, scilicet Josephus,
 res. ga.

Ad finem huius Mensis
 Inceptor Italus, Balthasar Fonta-
 na, finito suo labore in Biblio-
 theca: inter fenestras figuras ali-
 quas pro majore decore addidit,
 ex Hyppo: valedicens discessit,
 debite perflatus. Lector
 vero Innocentius Italus, adhuc pin-
 gebat, inter eandem fenestras

176

Obr. 5 Výpis z deníků kanonie vztahující se k Fontanově práci na výzdobě knihovny, 1704.

Obr. 6 Andělské schodiště, maskarony (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1692–1693, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 7 Andělské schodiště, putti (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1692–1693, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 8 Andělské schodiště, centrální medailon (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1692–1693, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 9 Andělské schodiště, CARITAS, Baldassarre Fontana, štuk, 1692–1693, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

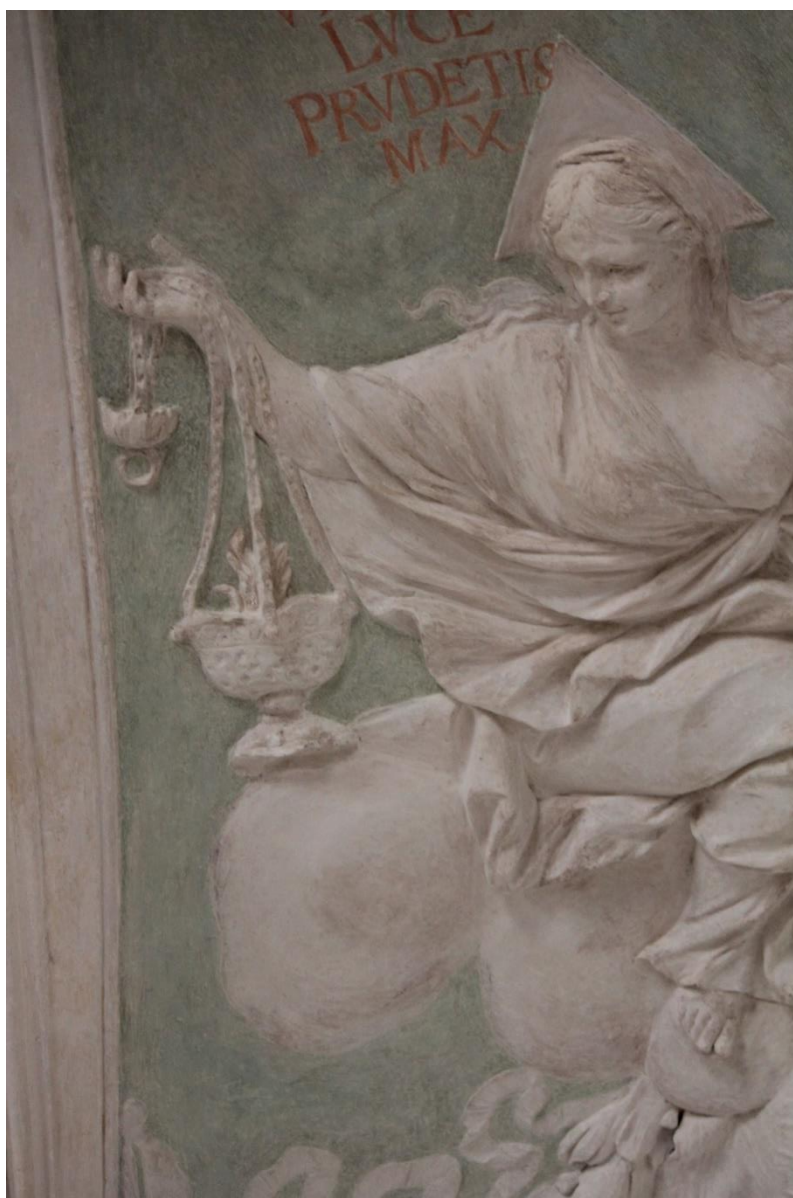
Obr. 10 Andělské schodiště, VERITAS, Baldassarre Fontana, štuk, 1692–1693, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 11 Andělské schodiště, FORTITUDO , Baldassarre Fontana, štuk, 1692–1693, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 12 Andělské schodiště, PIETAS, Baldassarre Fontana, štuk, 1692–1693, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 13 Bývalá kapitulní kaple Panny Marie Sněžné, PRUDENTIA (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1692, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 14: Bývalá kapitulní kaple Panny Marie Sněžné, TEMPERANTIA (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1692, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

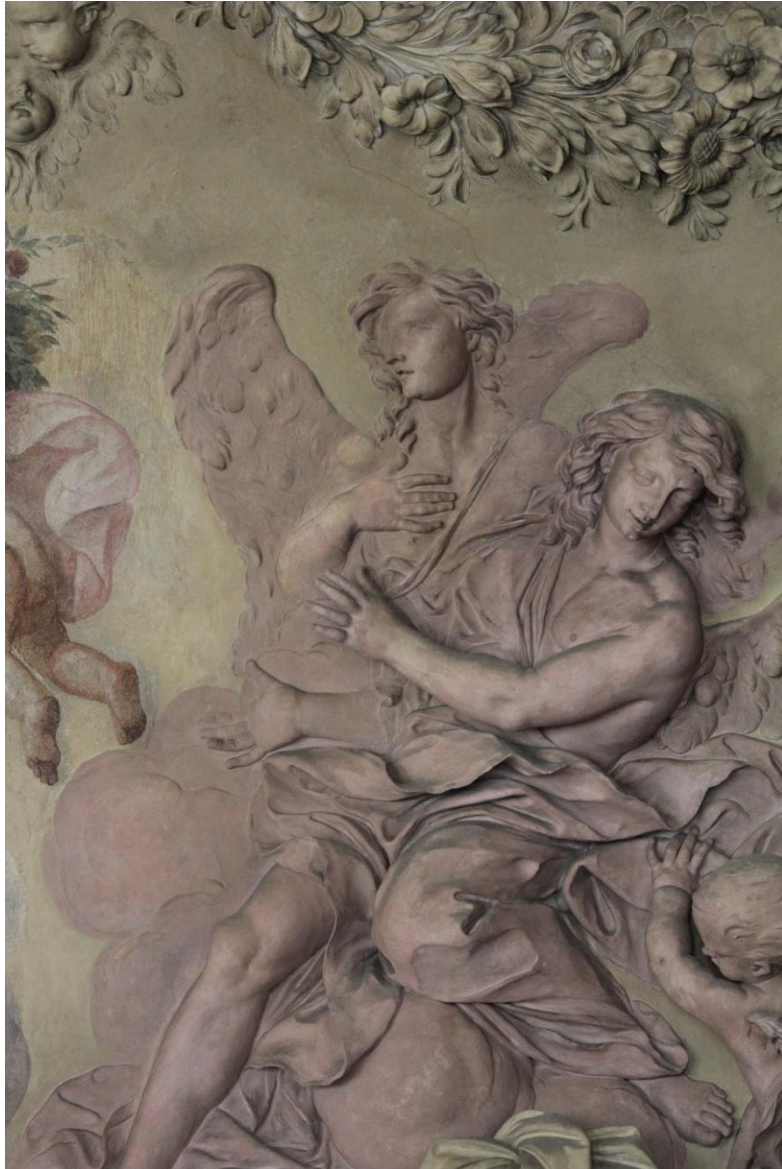
Obr. 15 Bývalá sakristie, putti (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1692–1693, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 16 Bývalá sakristie, putti (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1692–1693, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

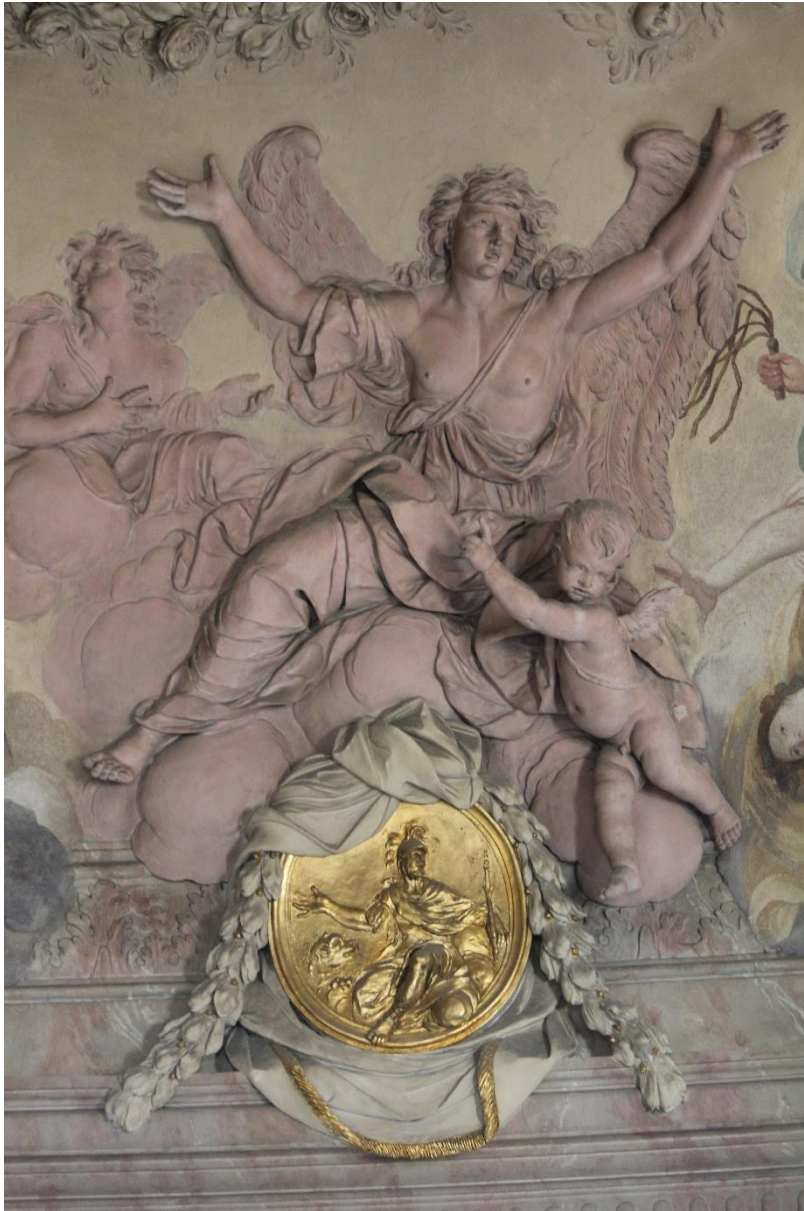
*Obr. 17 Bývalá sakristie, palmové větévky (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1692–1693,
bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.*

Obr. 18 Knihovní sál, postavy andělů (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 19 Knihovní sál, postava andílka (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 20 Knihovní sál, postavy andělů, Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 21 Knihovní sál, škeble (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 22 Knihovní sál, okřídlené hlavičky putti (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 23 Knihovní sál, postavy putti přidržující feston (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 24 Knihovni sál, postavy putti p̑idrŕující feston (detail), Baldassarre Fontana, ŝtuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 25 Knihovní sál, postavy putti přidržující feston (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 26 Knihovni sál, nástěnná malba expandující přes štukový rám (detail), Baldassarre Fontana – Innocenzo Monti, štuk, nástěnná malba, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 27 Knihovni sál, nástěnná malba expandující přes štukový rám (detail), Baldassarre Fontana – Innocenzo Monti, štuk, nástěnná malba, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

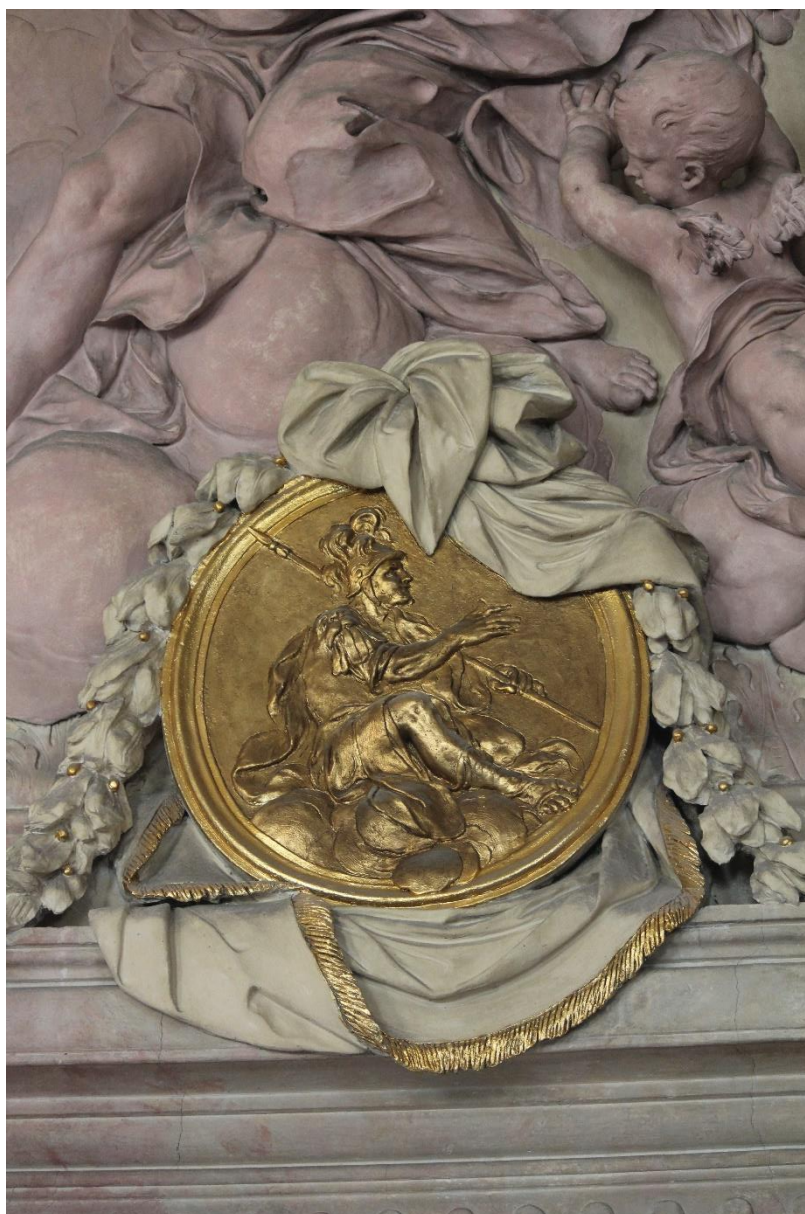
Obr. 28 Knihovní sál, Ruben, Baldassarre Fontana, zlacený štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 29 Ruben, Christoph Weigel, 1695.

Obr. 30 Knižovní sál, Šimeón, Baldassarre Fontana, zlacený štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 31 Knihovní sál, Lévi, Baldassarre Fontana, zlacený štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 32 Knihovni sál, Juda, Baldassarre Fontana, zlacený štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

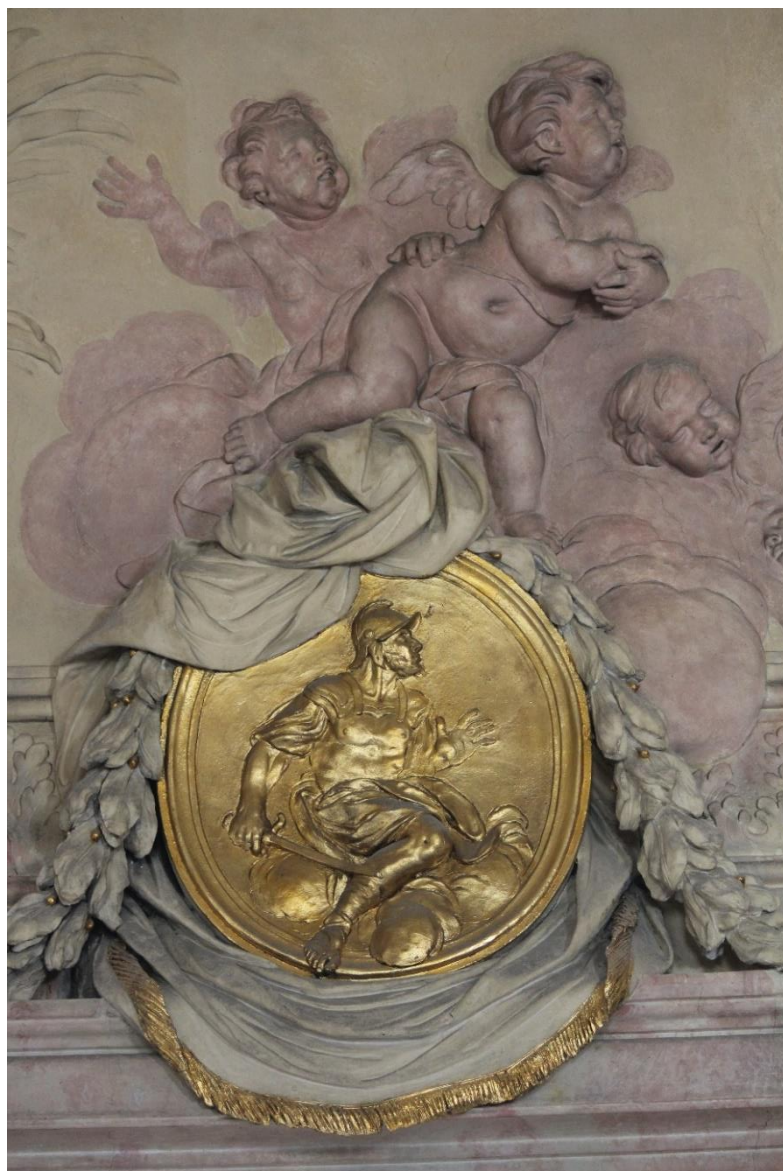
Obr. 33 Knihovní sál, Zabulon, Baldassarre Fontana, zlacený štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 34 Knižovní sál, Isachar, Baldassarre Fontana, zlatený štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 35 Knihovní sál, Dan, Baldassarre Fontana, zlatený štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 36 Knižovní sál, Gád, Baldassarre Fontana, zlacený štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 37 Knihovní sál, Ašer, Baldassarre Fontana, zlacený štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 38 Knihovní sál, Neftalí, Baldassarre Fontana, zlatený ťtuk, 1702–1704, bývalá premonťtrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 39 Neftali, Christoph Weigel, 1695.

Obr. 40 Knižovní sál, Josef, Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 41 Knihovní sál, Benjamín, Baldassarre Fontana, zlacený štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

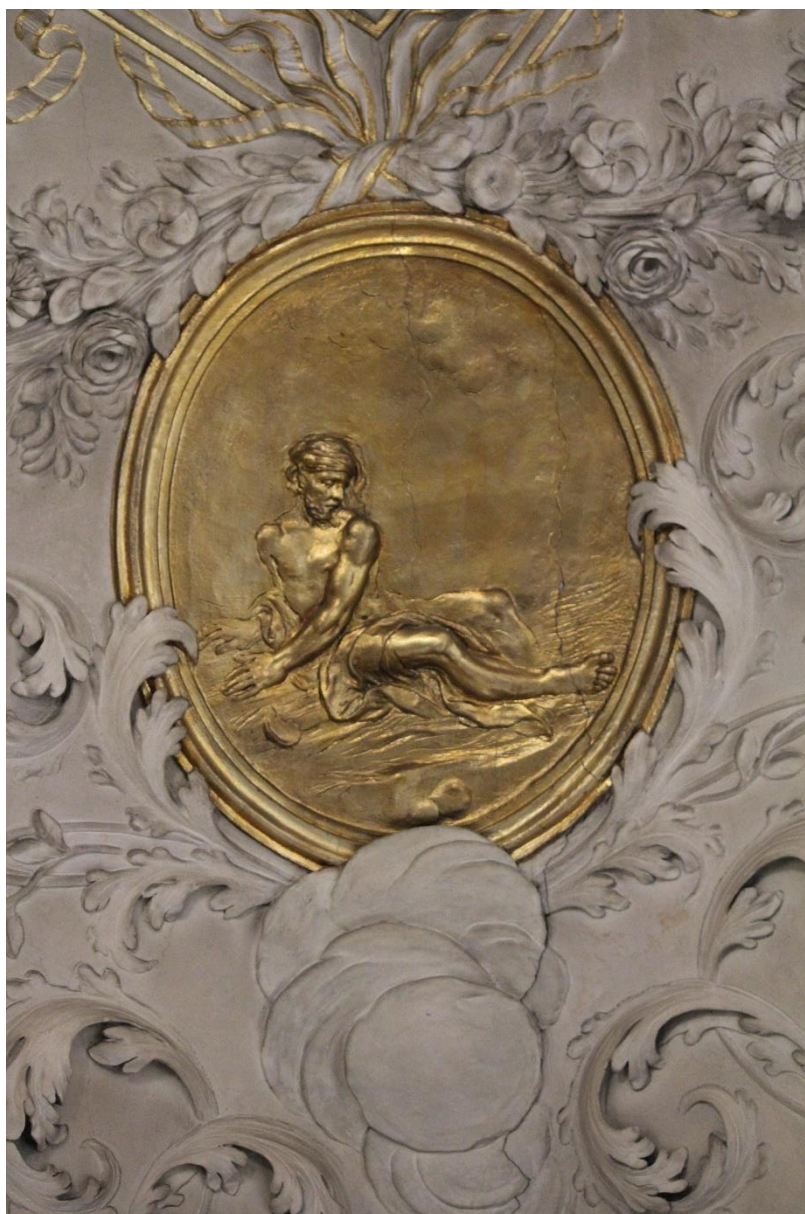
Obr. 42 Knižovní sál, Samson, Baldassarre Fontana, zlatený štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 43 Knihovní sál, Izák, Baldassarre Fontana, zlatený štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 44 Knihovní sál, Ábel, Baldassarre Fontana, zlacený štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 45 Knihovní sál, Job, Baldassarre Fontana, zlacený štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 46 Knihovní sál, Svatý Petr, Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 47 Knihovni sál, Svatý Ondřej, Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 48 Knihovni sál, Svatý Jakub Větší, Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 49 Knihovní sál, Svatý Jan, Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 50 Knihovni sál, Svatý Filip, Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 51 Knihovni sál, Svatý Bartoloměj, Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 52 Knihovní sál, Svatý Pavel, Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 53 Knihovní sál, Svatý Juda Tadeáš, Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 54 Knihovní sál, Svatý Jakub Menší, Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 55 Knihovní sál, Svatý Šimon zvaný Horlivec, Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 56 Knihovní sál, Svatý Tomáš, Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 57 Knihovní sál, Svatý Matouš, Baldassarre Fontana, štuk, 1702–1704, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 58 Oltář sv. Augustina, Baldassarre Fontana, štuk, 1718, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 59 Oltář sv. Augustina (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1718, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

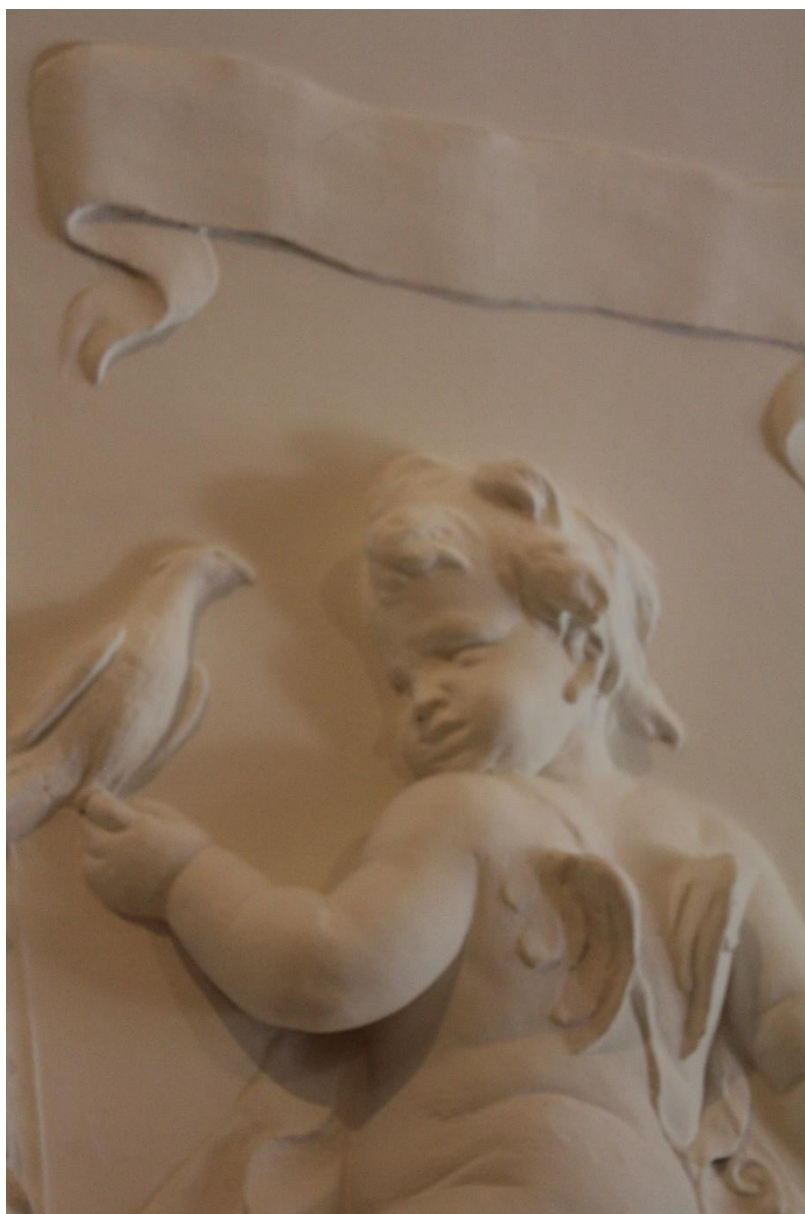
Obr. 60 Oltář sv. Augustina (detail), Baldassarre Fontana, štuk, 1718, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 61 Bývalá přípravná ke stolování, Věk Noemův, štuk, 1693, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 62 Bývalá přípravná ke stolování, Věk babylonského lidu, štuk, 1693, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 63 Bývalá přípravná ke stolování, Poslední z lidských věků (detail), štuk, 1693, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 64 Bývalá opatova kaple, štukový dekor zdobící ostění oken (detail), Antonio Ricca, zlacený štuk, 1727, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 65 Bývalá opatova kaple, škeble se stuhou a festonem (detail), Antonio Ricca, zlacený štuk, 1727, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 66 Bývalá opatova kaple, rám nade dveřmi, Antonio Ricca, zlacený štuk, 1727, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

Obr. 67 Bývalá opatova kaple, rám nade dveřmi (detail), Antonio Ricca, zlacený štuk, 1727, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Seznam literatury

Bible: překlad 21. století, Praha 2009.

Oldřich J. Blažiček, Dílo komských štukatérů 18. století u nás, *Umění X*, 1962, č. 4, s. 351–368.

Václav Burian, Přehled literatury o klášteře Hradisku, *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci*, č. 196, 1978, s. 6–40.

Leopold Chvostek, *Kláster Hradisko v době barokní* (dizertační práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc, 1951.

Karel Chytil, Mistři lugánští v Čechách v XVI. století, *Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění*, Praha 1925, s. 32–66.

Mariusz Karpowicz, *Baldasar Fontana 1661–1733. Un berniniano ticinese in Moravia e Polonia*, Lugano 1990.

Mariusz Karpowicz, *Baltazar Fontana*, Warszawa 1994.

Libuše Máčelová, *Baldassare Fontana na Moravě* (dizertační práce), Seminář umění FF MUNI, Brno 1949.

Leoš Mlčák, *Hradisko u Olomouce*, Ostrava 1978.

Leoš Mlčák, K ikonografii malířské a sochařské výzdoby knihovny na Hradisku, *Historická Olomouc X*, 1995, s. 63–73.

Leoš Mlčák, K ikonografii malířské a plastické výzdoby „Andělských schodů“ bývalého premonstrátského konventu na Hradisku u Olomouce, *Střední Morava: kulturně historická revue*, Olomouc 1996, s. 19–25.

Leoš Mlčák, K ikonografii umělecké výzdoby raně barokního konventu premonstrátské kanonie na Hradisku u Olomouce, *Historická Olomouc XIII*, Olomouc 2002, s. 303–324.

Leoš Mlčák, *Kapitulní kaple Panny Marie Sněžné na Klášterním Hradisku v Olomouci a její obnova*, Šternberk 2020.

LM [Leoš Mlčák], Premonstrátská kanonie na Hradisku (kat. č. 9), in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620–1780*, 2, Katalog, Olomouc 2010, s. 86–88.

Augustin Neumann, *Ze slavné doby malířství moravského baroka. Dionysius Friedrich Strauss, premonstrát a malíř moravského baroka*, Brno 1944.

Adolf Nowak, *Kirchliche Kunst – Denkmäler aus Olmütz*. Zweite Serie, Olmütz 1892.

Jana Opletová, Premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce a její kulturní prostředí, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620–1780*, 3, Kultura a historie, Olomouc 2010, s. 53–65.

Julian Pagaczewski, Baltazar Fontana w Krakowie, *Rocznik Krakowski* XI, 1909, s. 3–50.

Julian Pagaczewski, *Geneza i charakterystyka sztuki Baltazara Fontany*, Kraków 1938.

Martin Pavlíček, Sochaři a sochařství baroka v Olomouci, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620–1780*, 2, Katalog, Olomouc 2010, s. 119–141.

Martin Pavlíček, Sochaři a sochařství v okruhu biskupa Karla z Lichtensteinu-Castelcornu, in: Ondřej Jakubec (ed.), *Karel z Lichtensteinu-Castelcornu (1624–1695). Olomoucký biskup a kníže střední Evropy*, Olomouc 2019, s. 305–314.

Marek Perůtka, *Barokní výzdoba kláštera Hradisko* (diplomová práce), Katedra výtvarné teorie a výchovy FF UP, Olomouc 1981.

August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher beziehung* IV, Wien 1904.

Josef Pucek, *Šest kapitol z dějin kláštera Hradiska*, Olomouc 1999.

Miloš Stehlík, Sochařství (Umění baroka na Moravě a ve Slezsku), in: Ivo Krsek – Zdeněk Kudělka – Miloš Stehlík et al., *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996, s. 77–111.

Pavel Suchánek, *K větší cti a slávě. Umění a mecenát opatů kláštera Hradisko v 18. století*, Brno 2007.

Michaela Šeferisová Loudová, Klášter Hradisko a ikonografický program jeho malířské výzdoby, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620–1780*, 2, Katalog, Olomouc 2010, s. 251–264.

Michaela Šeferisová Loudová, *Ve jménu moudrosti / Ikonografie barokních knihoven na Moravě v 18. století*, Brno 2018.

Jiří Tíkal, *Zprávy o olomouckých památkách v díle J. P. Cerroniho: „Skizze einer Geschichte der bildenden Künste in Mähren“*. Rozbor a opis (diplomová práce), FF UP, Olomouc 1954.

Christoph Weigel, *Biblia Ectypa: Bildnußen auß Heiliger Schrifft deß Alt- und Neuen Testaments, in welchen Alle Geschichte und Erscheinungen deutlich und schriftmäßig Zu Gottes Ehre und Andächtiger Seelenerbaulicher beschauung vorgestellt werden*, Augsburg 1695.

Jana Zapletalová, *První štukatéři ve službách olomouckého biskupa z Lichtensteinu-Castelkorna*, in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620–1780*, 2, Katalog, Olomouc 2010, s. 161–166.

Jana Zapletalová, *Umělci od lombardsko-ticinských jezer ve službách biskupa Karla z Lichtensteinu-Castelcorna*, in: Ondřej Jakubec (ed.), *Karel z Lichtensteinu-Castelcorna (1624–1695). Olomoucký biskup a kníže střední Evropy*, Olomouc 2019, s. 179–190.

HZ [Helena Zápalková], Štuková výzdoba knihovny (kat. č. 48), in: Ondřej Jakubec – Marek Perůtka (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620–1780*, 2, Katalog, Olomouc 2010, s. 169.

Seznam pramenů

J. P. Cerroni, *Geschichte der bildenden Künste in Mähren und dem österr. Schlesien*, 1807, Moravský zemský archiv Brno, fond G 12, Cerroni I, inv. č. 32–34.

Zdeněk Helma, *Restaurátorská dokumentace opatovy kaple Vojenské nemocnice Olomouc*, Velké Němčice 1998. Nepublikováno, uloženo v NPÚ ÚOP v Olomouci, sg. R-453.

Sylvie Munzarová, *Restaurátorská zpráva. Štuková výzdoba stropu bývalé sakristie konventního kostela*, Praha 1995. Nepublikováno, uloženo v NPÚ ÚOP v Olomouci, sg. R-328.

Moravský zemský archiv Brno, fond E 55, Premonstráti Klášterní Hradisko, karton 3, inv. č. 204–209.

Josef Pucek, *Diáře premonstrátské kanonie na Hradisku u Olomouce 1693–1783*, Olomouc, 1995–1998 (strojopis, uloženo v Národním památkovém ústavu, odborné územní pracoviště Olomouc).

Jaroslav Přindiš, *Závěrečná restaurátorská zpráva. Štuková výzdoba na Andělských schodech*, Olomouc 2005. Nepublikováno, uloženo v NPÚ ÚOP v Olomouci, sg. R-1633.

Andreas Schweigl, *Bildende Künste in Mähren*, Moravský zemský archiv, fond G 11, Františkovo muzeum, inv. č. 196.

Jan Živný, *Restaurátorský průzkum v 1. patře jihovýchodní části Vojenské nemocnice v Olomouci* (dle požadavků SÚPP), Praha 2002. Nepublikováno, uloženo v NPÚ ÚOP v Olomouci, sg. RP-308.

Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Restaurátorský záměr na restaurování štukové výzdoby dvanácti okenních ostění v knihovně premonstrátské kanonie na Hradisku u Olomouce*, Olomouc 1999. Nepublikováno, uloženo v NPÚ ÚOP v Olomouci, sg. RP-306.

SEZNAM ZKRATEK

FF MU – Filozofická fakulta Masarykovy univerzity

fol. – folio

FF UP – Filozofická fakulta Univerzity Palackého

inv. č. – inventární číslo

MZA – Moravský zemský archiv

NPÚ ÚOP – Národní památkový ústav, ústřední odborné pracoviště

sg. – signatura

SEZNAM VYOBRAZENÍ

Vyobrazení v textu

Obr. I Půdorys přízemí bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce. G. P. Tencalla – D. Martinelli, plán z roku 1981 aktuální dodnes. Zdroj: Marek Perůtka, *Barokní výzdoba kláštera Hradisko* (diplomová práce), Katedra výtvarné teorie a výchovy FF UP, Olomouc 1981, s. 45. Číslování upraveno pro účely práce.

Obr. II Půdorys prvního poschodí bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce. G. P. Tencalla – D. Martinelli, plán z roku 1981 aktuální dodnes. Zdroj: Marek Perůtka, *Barokní výzdoba kláštera Hradisko* (diplomová práce), Katedra výtvarné teorie a výchovy FF UP, Olomouc 1981, s. 47. Číslování upraveno pro účely práce.

Obr. III Schéma výzdoby klenby Andělského schodiště, Baldassarre Fontana, 1692–1693. Autor: Kristýna Ševčíková.

Obr. IV Schéma výzdoby kapitulní kaple, Baldassarre Fontana a neznámý malíř, 1692. Autor: Kristýna Ševčíková.

Obr. V Schéma umístění nástěnných maleb v knihovním sálu bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, Innocenzo Monti, 1702–1704. Autor: Kristýna Ševčíková.

Obr. VI Schéma umístění dvanácti zlacených štukových medailonů v knihovním sálu bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, Baldassarre Fontana, 1702–1704. Autor: Kristýna Ševčíková.

Obr. VII Schéma štukových reliéfů apoštolského cyklu v nadpraží oken v knihovním sálu bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, Baldassarre Fontana, 1702–1704. Autor: Kristýna Ševčíková.

Vyobrazení v obrazové příloze

Obr. 1 Výpis z deníků kanonie vztahující se k Fontanově práci na výzdobě knihovny. Zdroj: Moravský zemský archiv, fond E55 – Premonstráti Klášterní Hradisko, Deník kanonie z let 1702–1705, sg. 209 II 11, fol. 39a.

Obr. 2 Výpis z deníků kanonie vztahující se k Fontanově práci na výzdobě knihovny.
Zdroj: Moravský zemský archiv, fond E55 – Premonstráti Klášterní Hradisko, Deník kanonie z let 1702–1705, sg. 209 II 11, fol. 39b.

Obr. 3 Výpis z deníků kanonie vztahující se k Fontanově práci na výzdobě knihovny.
Zdroj: Moravský zemský archiv, fond E55 – Premonstráti Klášterní Hradisko, Deník kanonie z let 1702–1705, sg. 209 II 11, fol. 40a.

Obr. 4 Výpis z deníků kanonie vztahující se k Fontanově práci na výzdobě knihovny.
Zdroj: Moravský zemský archiv, fond E55 – Premonstráti Klášterní Hradisko, Deník kanonie z let 1702–1705, sg. 209 II 11, fol. 40b.

Obr. 5 Výpis z deníků kanonie vztahující se k Fontanově práci na výzdobě knihovny.
Zdroj: Moravský zemský archiv, fond E55 – Premonstráti Klášterní Hradisko, Deník kanonie z let 1702–1705, sg. 209 II 11, fol. 126a.

Obr. 6 Baldassarre Fontana, Andělské schodiště bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1692–1693, maskarony (detail), štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 7 Baldassarre Fontana, Andělské schodiště bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1692–1693, putti (detail), štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 8 Baldassarre Fontana, Andělské schodiště bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1692–1693, centrální medailon (detail), štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 9 Baldassarre Fontana, Andělské schodiště bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1692–1693, CARITAS, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 10 Baldassarre Fontana, Andělské schodiště bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1692–1693, VERITAS, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 11 Baldassarre Fontana, Andělské schodiště bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1692–1693, FORTITUDO, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 12 Baldassarre Fontana, Andělské schodiště bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1692–1693, PIETAS, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 13 Baldassarre Fontana, bývalá kapitulní kaple Panny Marie Sněžné bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1692, PRUDENTIA (detail), štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 14 Baldassarre Fontana, bývalá kapitulní kaple Panny Marie Sněžné bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1692, TEMPERANTIA (detail), štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 15 Baldassarre Fontana, bývalá sakristie bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1692, putti (detail), štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 16 Baldassarre Fontana, bývalá sakristie bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1692, putti (detail), štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 17 Baldassarre Fontana, bývalá sakristie bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1692, palmové větévky (detail), štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 18 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, postavy andělů (detail), štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 19 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, postava andílka (detail), štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 20 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, postavy andělů, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 21 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, škeble (detail), štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 22 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, okřídlené hlavičky putti (detail), štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 23 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, postavy putti přidržující feston (detail), štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 24 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, postavy putti přidržující feston (detail), štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 25 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, postavy putti přidržující feston (detail), štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 26 Baldassarre Fontana – Innocenzo Monti, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, nástěnná malba expandující přes štukový rám (detail), štuk, nástěnná malba. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 27 Baldassarre Fontana – Innocenzo Monti, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, nástěnná malba expandující přes štukový rám (detail), štuk, nástěnná malba. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 28 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Ruben, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 29 Christoph Weigel, Ruben, 1695. Zdroj: *Biblia Ectypa: Bildnußen auß Heiliger Schrift deß Alt- und Neuen Testaments, in welchen Alle Geschichte und Erscheinungen deutlich und schriftmäßig Zu Gottes Ehre und Andächtiger Seelenerbaulicher beschauung vorgestellt werden*, Augsburg, 1695, s. 51.

Obr. 30 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Šimeón, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 31 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Lévi, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 32 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Juda, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 33 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Zabulon, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 34 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Isachar, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 35 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Dan, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 36 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Gád, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 37 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Ašer, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 38 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Neftalí, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 39 Christoph Weigel, Neftalí, 1695. Zdroj: *Biblia Ectypa: Bildnußen auß Heiliger Schriff deß Alt- und Neuen Testaments, in welchen Alle Geschichte und Erscheinungen deutlich und schrifftmäßig Zu Gottes Ehre und Andächtiger Seelenerbaulicher beschauung vorgestellet werden*, Augsburg, 1695, s. 55.

Obr. 40 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Josef, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 41 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Benjamín, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 42 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Samson, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 43 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Izák, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 44 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Ábel, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 45 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Job, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 46 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Svatý Petr, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 47 Baldassarre Fontana, knihovní sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Svatý Ondřej, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 48 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Svatý Jakub Větší, štuk. Foto: Jana Zapletalová.

Obr. 49 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Svatý Jan, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 50 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Svatý Filip, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 51 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Svatý Bartoloměj, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 52 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Svatý Pavel, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 53 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Svatý Juda Tadeáš, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 54 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Svatý Jakub Menší, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 55 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Svatý Šimon zvaný Horlivec, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 56 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Svatý Tomáš, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 57 Baldassarre Fontana, knihovni sál bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1702–1704, Svatý Matouš, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 58 Baldassarre Fontana, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce, oltář sv. Augustina, 1718, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 59 Baldassarre Fontana, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce, oltář sv. Augustina (detail), 1718, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 60 Baldassarre Fontana, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce, oltář sv. Augustina (detail), 1718, štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 61 Bývalá přípravná ke stolování, Věk Noemův, štuk, 1693, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce. Foto: Jana Zapletalová.

Obr. 62 Bývalá přípravná ke stolování, Věk babylonského lidu, štuk, 1693, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce. Foto: Jana Zapletalová.

Obr. 63 Bývalá přípravná ke stolování, Poslední z lidských věků (detail), štuk, 1693, bývalá premonstrátská kanonie Hradisko u Olomouce. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 64 Antonio Ricca, bývalá opatova kaple bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1727, štukový dekor ostění oken, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 65 Antonio Ricca, bývalá opatova kaple bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1727, škeble se stuhou a festonem, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 66 Antonio Ricca, bývalá opatova kaple bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1727, rám nade dveřmi, zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.

Obr. 67 Antonio Ricca, bývalá opatova kaple bývalé premonstrátské kanonie Hradisko u Olomouce, 1727, rám nade dveřmi (detail), zlacený štuk. Foto: Kristýna Ševčíková.